

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Інститут Електроенергетики

Електротехнічний факультет

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню магістр

студента **Лукіної Ю.К.**

академічної групи **035М-18-1**

спеціальності **035 Філологія**

спеціалізації

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно)», перша - англійська

на тему: **Субстантивно-ад'єктивне словотворення у сучасній англійській мові**

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Алексеев А.Я.			
розділів:				
1.				
2.				
Рецензент	Кабаченко И.Л.			
Нормоконтролер	Орел М.В.			

Дніпро
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри
перекладу

Введенська Т.Ю.
(підпис) (прізвище, ініціали)

«_____» _____ грудень 2019 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня магістр

студенту **Лукіної Ю.К.** академічної групи **035м-18-1**
(прізвище та ініціали) (шифр)
спеціальності **035 Філологія**
спеціалізації

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша - англійська

на тему: **Субстантивно-ад'єктивне словотворення у сучасній англійській мові**

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від 7.11.2019 №2075-л

Розділ	Зміст	Термін виконання
<i>Розділ 1</i>	Словотворення як один зі шляхів розвитку сучасної англійської мови	1.10.19
<i>Розділ 2</i>	Субстантивно-ад'єктивне словотворення у сучасній англійській мові	5.12.19

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

Алексєєв А.Я.
(прізвище, ініціали)

Дата видачі 01.10.2019

Дата подання до екзаменаційної комісії 19.12.2019

Прийнято до виконання

_____ (підпис студента)

Лукіна Ю.К.
(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Словотворення як один зі шляхів розвитку сучасної англійської мови.....	6
1.1 Поняття «словотворення» у лінгвістиці.....	6
1.2 Основні способи словотворення.....	12
1.3 Загальна характеристика суфіксації в сучасній англійській мові...	15
1.4 Суфікс як значуща частина слова. Формотворчі та словотворчі суфікси.....	18
1.5 Функції суфіксальної морфеми в англійській мові.....	22
1.5.1 Семантична функція суфіксальної морфеми.....	22
1.5.2 Граматична функція суфіксальної морфеми.....	26
Висновки до 1 розділу.....	29
РОЗДІЛ 2. Субстантивно-ад'єктивне словотворення у сучасній англійській мові.....	31
2.1 Семантика похідного слова. Словотвірне значення.....	31
2.2 Особливості суфіксації в сучасній англійській мові.....	38
2.3 Субстантивне суфіксальне утворення в англійській мові.....	43
2.4 Ад'єктивне суфіксальне утворення в англійській мові.....	49
Висновки до 2 розділу.....	56
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

ВСТУП

Розвиток мови зумовлено у значній мірі розвитком її словотворчої системи, становленням нових словотворчих моделей слів, збільшенням або зменшенням їх продуктивності та багатьма іншими факторами словотвірного процесу.

Словниковий склад мови постійно поповнюється новими словами, які потрапляють в мову двома способами: за рахунок запозичення з інших мов, а по-друге, шляхом утворення нових слів, тобто за допомогою словотворення. Теорія словотворення представляє собою один з найважливіших розділів лексикології.

Сучасна англійська мова відрізняється великою здатністю до утворення нових словникових одиниць. Переважна більшість новоутворень створюється за допомогою тих словотворчих способів та засобів, якими володіє та чи інша мова.

Основними способами словотворення в сучасній англійській мові є афіксація, конверсія та словоскладання. Однак не всі з них використовуються в однаковій мірі, і питома вага кожного способу у словотвірному процесі неоднакова.

Таким чином, **актуальність** дослідження словотвірного процесу сучасної англійської мови пов'язана з тим, що розуміння ладу іноземної мови є дуже важливим аспектом при його вивченні, так як всі мови розрізняються за своїм морфологічним та синтаксичним строем.

Питанню про словотворення в сучасній англійській мові присвячена велика кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як І.В. Арнольд, І.М. Берман, А.А. Уфимцева, А.І. Смирницький, В.Д. Аракін, Р.С. Гінзбург, О.М. Лашкевич, З.А. Харитончик і багато інших.

Сказане в сукупності обумовлює актуальність проведеного дослідження.

Об'єктом дослідження є суфіксальне словотворення в сучасній англійській мові.

Предметом дослідження є субстантивно-ад'єктивне словотворення у сучасній англійській мові.

Метою роботи є вивчення особливостей утворення іменників та прикметників за допомогою суфіксів.

Мета роботи передбачає вирішення наступних завдань:

- вивчити наявну наукову літературу по темі;
- проаналізувати, систематизувати та узагальнити наукові точки зору щодо словотворення в сучасній англійській мові;
- виявити основні способи словотворення в англійській мові;
- відібрати з лексикографічних джерел прикметники та іменники з різними суфіксами, описати особливості їх словотворення;
- встановити місце суфіксації в системі словотвору англійської мови.

Методи дослідження: для вивчення проблеми, поставленої у роботі, використовувалися такі загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що його результати становлять внесок у розвиток теоретичних аспектів перекладознавства, лексикології.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання отриманих даних, як при вивченні, так і у викладанні англійської мови. Знання основних способів словотворення можуть допомогти в засвоєнні нових англомовних слів і зрозуміти їх значення.

Апробація роботи. Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію на міжнародній науковопрактичній конференції «Євромови – 2019» (м. Дніпро, 2019).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

СЛОВОТВОРЕННЯ ЯК ОДИН ЗІ ШЛЯХІВ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1 Поняття словотворення в лінгвістиці

Зазвичай, говорячи про лексичний склад мови, підкреслюють його відкритий характер, тобто можливість поповнення новими одиницями, пов'язуючи цю можливість, перш за все, з діючими словотворчими процесами, або словотворенням. Це, безсумнівно, вірно, бо словотвір по своїй суті та природі найкращим чином відповідає потребам номінації, використовуючи при цьому наявний в мові запас слів та найменувань взагалі.

Наскільки важливою є система словотвору для номінативної діяльності людини, можна зробити висновок і по тому, що близько 70% словникового запасу мови конституюється словами похідними, тобто створеними за певними правилами за допомогою певних словотворчих засобів на базі вихідних лексичних одиниць [47, 101].

Мова перебуває у стані безперервного розвитку, що включає певні мовні процеси, в тому числі і створення нових лексичних одиниць. Цей процес отримав назву «словотвір». Отже, визначимо, що таке процес словотворення.

Термін «словотвір» має два основних значення, які слід чітко розрізняти. У першому своєму значенні він вживається для вираження постійного процесу утворення нових слів у мові. Суть словотворчих процесів полягає у створенні нових найменувань, нових вторинних одиниць позначення, і як тільки такі найменування стають словами, термін «словотвір» розкривається в буквальному сенсі – як найменування процесу утворення слів.

Друге значення терміна «словотвір» позначає розділ мовознавства, що займається вивченням процесу утворення нових лексичних одиниць.

Проблема творення нових слів, його механізм та структурні елементи, що

беруть у цьому участь, та й узагалі сам словотвір як предмет лінгвістичного вивчення цікавлять мовознавців різних країн уже давно. Та лише починаючи з другої половини ХХ століття гостро постає питання про необхідність виділення словотвору в окремий аспект мовознавчої науки. Саме в цей час створюється ряд праць, в яких уточнюється статус дериватології серед інших лінгвістичних дисциплін.

О.М. Бортнічук, І.В. Василенко, Л.П. Пастушенко у праці «Словотворення в сучасній англійській мові» пишуть: «Словотвір – це розділ мовознавства, що вивчає процеси, способи, типи і правила творення слів, продуктивність, активність і закономірності вживання словотворчих засобів і словотвірних моделей і тісно пов'язаний з іншими розділами мовознавства – фонетикою, граматиною, лексикологією і стилістикою. Цей взаємозв'язок і взаємозалежність визначаються системним характером мови» [13, 198].

У цілому можна стверджувати, що зараз місце словотвору в системі інших лінгвістичних дисциплін, а також деякі процеси та особливості словотворчого аналізу залишаються доволі неясними. З одного боку, це пов'язано зі складністю процесів словотвору, а з іншого – інтерпретація схожих явищ виявляється різною у лінгвістів.

Словотвір тісно пов'язаний, насамперед, з лексикологією. Зв'язок словотвору з лексикологією прямий і безпосередній: саме лексичні одиниці мови з точки зору їх морфемного складу, структури і способів деривації (тобто словотворення) і є конкретним предметом власне словотвору. Крім того, історичний розвиток словникового складу, коли одні слова, що виражають застарілі поняття, відмирають, а інші слова на означення нових понять нашої дійсності з'являються, часто супроводжується зміною продуктивності певних засобів словотворення [40, 217].

Ф.М. Березін та Б.Н. Головін у книзі «Загальне мовознавство» обґрунтовують твердження, що словотвір не входить до лексики чи морфології, а стоїть поряд з ними. Лексика, морфологія та словотвір – три аспекти

структури мови і три автономні її механізми, що виникають на основі трьох типів відношень між словами. Тому словотвір повинен визнаватися рівноправним з лексикою та морфологією предметом лінгвістичного вивчення [21, 264].

Зараз з упевненістю можна сказати, що словотвір оформився як самостійний розділ мовознавчої науки. Його розвиток засвідчує поява численних робіт, як загального характеру, що мають принципове значення й знаменують собою вихід словотвору на самостійну арену, так і часткового, що висвітлюють конкретні проблеми словотвору в тій чи іншій мові.

Предметом вивчення словотвору є словотвірна підсистема мови. До завдань цього розділу належать питання про способи і засоби творення похідних слів, з'ясування мотиваційних відношень між вихідними і похідними одиницями, класифікацію похідних слів за ознаками дериваційної структури і словотвірними значеннями в межах відповідних лексико-граматичних класів слів (частин мови), визначення продуктивності окремих способів і засобів деривації.

Проблемам словотвору приділяли увагу відомі лінгвісти: Бодуен де Куртене (розглядав словотвір як науку про словотвірні суфікси і теми, тобто основи, що є вперше в лінгвістиці), Л.В. Щерба (словотвір – живі схеми для позначення нових понять; ціль словотвору – показати, як дійсно утворюються або можуть утворюватися нові слова для нових понять), М.Д. Степанова (глибоке вивчення словотворчих засобів дозволяє більш точно розглядати лексичний склад мови), В.В. Виноградов, Я. Грім, О.С. Кубрякова, Є.А. Карпіловська, І.І. Ковалик, В.О. Горпинич, В.В. Грещук, А.П. Загнітко та інші. Словотвірні моделі досліджували М.П. Брус, Н.Г. Іщенко, Х. Марчанд, О.Д. Мешков, Г.Ф. Новак, А.І. Норанович, С.П. Семенюк, Т.О. Сілаєва, І.І. Фекета, R. Hinderling, I. Kühnhold, J. Schröder. Вивченню словотвору безперечно присвячені численні роботи німецьких лінгвістів: L. Eichinger, P. Eisenberg та F. Simmler, які висвітлюють проблеми похідних іменників,

використовуючи структурний метод аналізу словотвірних моделей, а саме розкладання на безпосередні складники. W. Fleischer, I. Barz приділяють увагу способам словотворення, виділяючи найпродуктивніші моделі словотвору.

На думку Т.Ф. Єфремової, слово, значення якого пояснюється (мотивується) іншим спільнокореневим словом, називається мотивованим, а слово, що пояснює (мотивує) значення першого, називається мотивуючим. Відповідно називаються і основи цих слів. Мотивуюче і мотивоване слово становлять словотвірну пару. Відношення між компонентами словотвірної пари називається словотвірним зв'язком, або відношенням словотвірної похідності [23, 438].

За твердженням З.А. Харітончик, мотивуючим виступає слово або більш складна одиниця, на основі структури і семантики якої будується нове найменування. З формальної точки зору вона може піддаватися різним операціям: повному повторенню звукової форми, згортанню вихідної форми, розгортанню або розширенню структури за рахунок спеціально існуючих в мові словотворчих засобів, що дозволяють виділити в системі конкретної мови діючі способи словотворення [1, 70]. Наприклад, в англійській мові прикметники *atomic* – атомний, *beautiful* – гарний, *carpetless* – не покритий килимом утворенні від відповідних іменників *atom* – атом, *beauty* – краса, *carpet* – килим [47, 73].

Способи словотвору – структурно різні шляхи і прийоми творення нових слів у результаті використання всіх наявних у цій мові словотворчих ресурсів (І.І. Ковалик). Виділяють морфологічні і неморфологічні способи словотвору, які встановлюються відповідно до того, які засоби використовуються для вираження словотвірного значення похідного слова.

До морфологічних способів належать суфіксальний, префіксальний, суфіксально-префіксальний, безафіксний. До неморфологічних способів словотворення належать: а) перехід одних частин мови в інші; б) злиття словосполучень у слова; в) зміна значення слова.

В англійській мові дослідники традиційно виділяють продуктивний та непродуктивний спосіб словотвору. Найбільш актуальна в даний час проблема продуктивного словотворення. Вивчення продуктивних способів утворення нових слів буде більшою мірою сприяти виявленню зовнішніх і внутрішніх законів, а також сприятиме тенденції розвитку словотворчих процесів у мові. Різні словотворчі елементи, що приєднуються до основи слова і які беруть участь у створенні нових слів, можуть проявляти різну активність і нести при цьому різне смислове навантаження [32, 111].

Словотвірна модель показує, як утворено слово в кожному конкретному випадку, і допомагає створити аналогічні значення аналогічними засобами. Поняття словотворення в цілому включає в себе і узагальнення, об'єднуючи різні моделі в групі за способом творення слів.

Словотвір, виконуючи ряд комунікативних функцій, відіграє важливу роль й для граматики, таку як перекатегоризація слів, або утворення слова з характеристиками інших частин мови з метою надання їм нових синтаксичних ролей, наприклад: *swim* – *плавати*, *swimming* – *плавання*; *smoke* – *палити*, *smoking* – *паління*; *move* – *рухатися*, *movement* – *рух* та інші.

Комунікативна роль словотворчих явищ, особливо явно проявляється в номіналізації, класичним прикладом якої є утворення імені на базі дієслівного слова без зміни лексичного значення, чи перекатегоризація слів, давно привертала увагу лінгвістів, які відзначали наявність певних зв'язків між похідними лексичними одиницями і реченнями. Намагаючись пояснити, чому на основі одних і тих же речень або синтаксичних конструкцій виникають різні похідні одиниці (див. Критику книги Р. Ліза "The Grammar of English Nominalizations"), лінгвісти прийшли до розуміння того, як в залежності від вибору мовцем предмета, «топіка» повідомлення, чи в залежності від комунікативного завдання, одна і та ж вихідна одиниця піддається різним перетворенням. Так, наприклад, речення *Someone pays something to someone on some day* може привести до утворення в залежності від топікалізації, або вибору

тієї чи іншої інформації в якості головної для повідомлення, наступні похідні: *payer, payee, payment, paying, pay, payday* та ін. [38, 128].

Продуктивність, як відомо, є однією з головних характеристик самих різних мовних одиниць. Особливого значення набуває продуктивність, зокрема, при характеристиці словотворчої моделі, що є центральним механізмом у створенні нових слів. Так як в словотворенні продуктивності, крім моделей, поширюється і на афікси, основи, тобто словотвірні елементи, а так само й на способи словотворення, семантика самого слова «продуктивність» дуже широка. Можливо, саме цей факт і став причиною того, що за окремими аспектами цього поняття і навіть за його основними характеристиками єдиної думки серед дослідників не існує.

Важливо відзначити, що в теорії словотворення існує синонімічний термін – «словотворча активність», під якою мається на увазі здатність того чи іншого утворення, наприклад словотвірного елемента, утворювати нові слова. Модель, афікс, основа можуть бути активні в створенні нових слів і, навпаки, можуть бути пасивні, тобто з їх допомогою утворюється незначна кількість слів або не утворюється взагалі [34, 122].

Друга і не менш важлива проблема пов'язана з вивченням обмежень, які відчуває словотворча система в своєму функціонуванні, з вивченням сфери її діяльності та специфіки в порівнянні з іншими підсистемами мови.

Вченими давно було помічено, що за допомогою одних словотворчих моделей можна утворити майже нескінченне або, принаймні, значне число похідних, інші ж характеризуються нездатністю до вільного виробництва слів.

Продуктивність володіє як якісними, так і кількісними характеристиками, так як модель вважається продуктивною, коли за її допомогою утворюються інші множинні похідні, і з іншого боку, вона означає здатність словотвірного ряду до поповнення новими одиницями, балансує з вже існуючими в лексичній системі мови одиницями.

Багато словотворчих моделей розрізняються саме в кількісному аспекті:

обмежена кількість похідних з суфіксом *-dom* (*kingdom, principedom* тощо) і величезна різноманітність похідних з суфіксом *-er*.

Необхідно сказати, що активність словотворчих моделей детермінується численними факторами – лінгвістичними та екстралінгвістичними: фонетичними, фонологічними, морфологічними, етимологічним, дериваційними, семантичними, стилістичними та іншими властивостями лексичних одиниць, конкуренцією з уже існуючими мовними позначеннями, комунікативними і прагматичними причинами.

В англійській мові, наприклад, похідні прикметники містять до 70 суфіксів різного походження. З них суфікси *-ate, -ory, -ine, -id* та інші ніколи не з'єднуються з споконвічними основами; навпаки, такі суфікси, як *-ward, -most, -fold*, ніколи не поєднуються з запозиченими основами [47, 117].

Отже, пройшовши довгий шлях розвитку, словотвір виокремився як самостійна лінгвістична дисципліна, хоча й тісно пов'язаний з лексикологією, граматиною та синтаксисом. На даному етапі розвитку словотвір оперує такими теоретичними поняттями: словотвірне значення, словотвірний тип, словотвірне гніздо, словотвірна модель та словотвірна мотивація. Словотвір як розділ мовознавства вивчає структуру слів, способи їх творення, словотворчі значення, що виникають у процесі словотворення. Сучасна англійська лексика постійно збагачується шляхом словотворення, тобто творенням нових слів за певними словотвірними моделями.

1.2 Основні способи словотворення

Щодо кількості способів словотворення в англійській мові існують різні думки. Ці розбіжності пояснюються тим, що різні способи змінюють свою активність і на довгий час можуть бути більш-менш продуктивними або взагалі завмирати. Такі способи словотворення, як чергування (*feed or food*), подвоєння (*mirmur*), а також немодульовані способи – звуконаслідування (*cuckoo, splash*) та римований повтор (*tip-top, hocus-pocus*) є другорядними та

непродуктивними.

У традиційній науковій літературі виділяють такі основні способи словотворення – афіксація, реверсія і конверсія (результат – похідне слово), словоскладання (результат – складне слово) і скорочення (результат – скорочення, акронім, а також слово-злиток) [32, 44].

Афіксація – утворення нових слів за допомогою приєднання до основи слова суфіксів або префіксів. Префікси приєднуються до кореня слова на початку, а суфікси – у кінці. Афікси можуть приєднуватися до різних частин мови, змінюючи при цьому значення основи слова: *happy* – *unhappy* – *happiness* – *happily*. Суфікси, які оформляють слово як певну частину мови, тісніше пов'язані з основою (*courageous, dictation*), в той час як префікси головним чином змінюють семантику слова і більш самостійні лексично (*anti-missile, postwar*). Афікси, за допомогою яких в певний період створюється відносно багато новоутворень, називаються продуктивними. Продуктивними в сучасній англійській мові є суфікси: *-ing, -y, -ee, -ist, -er, -ette, -ed* та інші; префікси: *anti-, super-, pro-, mis-, re-* та інші. Продуктивні афікси в основному відносяться до споконвічної англійської лексики (*-fy, -er, -izer*), непродуктивні – до запозиченої (*-or, -ous*).

Словоскладання є одним з найбільш давніх та універсальних способів словотворення в англійській мові. Словоскладання – спосіб утворення нових слів, який може бути переданий формулою «основа + основа», в результаті чого утворюється складне слово. Додаванню можуть піддатися прості основи (*cowboy, blackboard, spaceship, etc.*), а також проста основа і похідна основа (*pen-holder, match-maker, baby-sitter*). Спосіб з'єднання основ може бути нейтральним, коли обидві основи з'єднуються «встик» (*eye-brow, sunrise, schoolgirl*), а також за допомогою з'єднувального елемента (*handicraft, tradesman, mother-of-pearl*). Дуже часто словоскладання виступає як засіб створення похідної основи для подальшого процесу словотворення. Отримана таким способом основа піддається конверсії, реверсії або афіксації, в результаті

чого виникає нове, похідне слово (*blacklist – to blacklist; daydream – to daydream; stagemanager – to stagemanager; babysitter – to babysit; honeymoon – to honeymoon – honeymooner; etc.*) [45, 118].

Реверсія – зворотній словотвір, в процесі якого коротшає основа, шляхом відсікання суфікса. Так, в парі *burgle – burglar*, процес словотворення йде в зворотному напрямку: від основи *burglar* відсікається елемент, усвідомлюваний як суфікс, і з'являється дієслово *burgle*.

Конверсія – спосіб словотворення вельми характерний для англійської мови в силу її аналітичного характеру. Конверсія як словотвірний процес полягає в тому, що відбувається функціональний зсув слова з однієї частини мови в іншу, без зміни форми *to finger* від *finger*; *to elbow* від *elbow*, etc.

Скорочення – утворення нових слів шляхом усічення основи. В результаті дії цього способу словотворення утворюються слова з неповною, усіченою, основою (або основами), звані аббревіатурами. Прості аббревіатури утворюються шляхом відсікання кінцевого або початкового складу основи: *caps (capital letters)*, *ad (advertisement)*. Складні аббревіатури утворюються за допомогою дії основоскладання та скорочення і складаються з початкових букв або складів слів і основ або з поєднання їх з повними основами: *Interpol (International police)*; *hi-fi (high fidelity)*. Скорочуватися може будь-яка частина слова незалежно від морфемних меж: *doc – doctor*; *frig – refrigerator*; *phone – telephone*. Найчастіше зустрічаються кінцеві усічення типу *exam – examination*, *doc – doctor*, *gym – gymnasium*. Усічення типу *plane*, *phone* (від *airplane*, *telephone*) називаються початковими, а *frig* або *flu* (від *refrigerator*, *influenza*) ілюструють так звані кінцево-початкові усічення.

Словозлиття – порівняно молодий спосіб словотворення. На відміну від інших способів словотворення одиницею тут є не основа, а її довільний фрагмент (*Euroshima – Europe + Hiroshima*; *Motel – motorist + hotel*). Процес словозлиття добре видно на прикладі слова *smog*, утвореного з фрагментів двох основ – *smoke* та *fog* – шляхом накладення їх один на одного [38, 100].

1.3 Загальна характеристика суфіксації в сучасній англійській мові

Суфіксація – спосіб словотворення нових слів шляхом приєднання до кореня або основи слова суфіксів. Суфікс – деривативний (похідний) елемент наприкінці слова (між коренем і закінченням), який є або був продуктивним елементом словотвору. Суфікс має лексико-семантичне значення, проте не вживається відокремлено, тобто не має ознак окремої частини мови.

Однак, коли одне і те ж слово з різними суфіксами належить до однієї частини мови, то за допомогою суфікса розрізняються лексико-граматичні класи цих слів, наприклад: суфікси *-er* та *-est* для вищого та найвищого ступенів порівняння прикметників: *bigg-er – the bigg-est, sweet-er – the sweet-est*.

Суто семантичні зміни відбуваються у слові при зміні суфікса і дозволяють відносити це слово до однієї частини мови: *collect-able, collect-ible*. Нарешті, різні суфікси можуть утворювати як просту, так і подвійну опозицію різних частин мови, наприклад: *cold – cold-ish* (прикметник) – *cold-ly* (прислівник) – *cold-ness* (іменник) [9, 73].

Характерною рисою англійської суфіксальної системи є відсутність в ній суфіксів об'єктивно-кваліфікативної ознаки, а суфіксів суб'єктивно-кваліфікативної оцінки (зменшувальних, пестливих, зневажливих та інші) мало; суфіксів, що виражають збільшеність в англійській мові немає зовсім. Зменшувальні суфікси (*-let, -kin*) мало вживані.

Суфіксальний дериватив – це двохморфемне слово, що вживається як ціле і граматично рівнозначне простому слову в усіх можливих синтаксичних конструкціях. Морфеми ж, що несуть ознаки граматичних категорій часу, числа чи відмінка, визначаються як закінчення, оскільки вони утворюють не нові слова, а лише форми слів [13, 48].

Суфіксальний словотвір характеризується залежно від:

– суфікса, що походить з власної мови, наприклад: *darkness, kindness*. У цих випадках наголос новотвору не змінюється навіть у словах з трьома

складами: *commonness, willingness*;

– запозиченого суфікса, що приєднується як до власномовних, так і запозичених коренів, не змінюючи при цьому наголосу, наприклад: *movable, deceivable, serviceable*;

– запозиченого суфікса, що вживається з іншомовними коренями, змінюючи при цьому наголос або голосний чи приголосний кореня, наприклад: *biology – biologically, China – Chinese*.

Коли до запозиченого слова, утвореного за допомогою іншомовного суфікса, приєднується ще один, власномовний суфікс, таке утворення називається корелятивним, наприклад: *president – presidency, resident – residency* [57, 91].

Суфіксація як спосіб словотвору є значно глобальнішим, ніж префіксація. Пропорційна частина власномовних суфіксів також є більшою, ніж серед префіксів. Це означає, що активне запозичення латинських, грецьких та французьких суфіксів не витіснило словотворчі елементи власної мови, продуктивність яких може час від часу поновлюватися: *boredom, freedom, kingdom*, але *stardom* – від іменника *star* «кінозірка». Спостерігається і зворотний процес: наприклад, власне англійські слова *twofold, threefold* витісняються словами, утвореними за допомогою романського суфікса *-(b)le* – *double, treble*.

Підгрупи різних за походженням суфіксів можуть утворювати один клас певної частини мови. За такими спільними ознаками розрізняються групи чи класи суфіксів, що утворюють:

– назви конкретних імен, наприклад: *-er (driver); -or (sailor); -ing (darling); -ee (refugee); -ice (apprentice); -ician (politician, proletarian); -ist (socialist); -ite (erudite); arian (agrarian); -ent (absolvent); -ant (emigrant)*.

Ці іменники можна розподілити на дві підгрупи з переважаючими ознаками: а) ті, що вказує на дію і б) ті, що стосується дії;

– назви абстрактних найменувань, наприклад: *-age (bondage); -ance*

(*alliance*); *-ancy* (*discrepancy*); *-ation* (*adoration*); *-ence* (*efficiency*); *-dom* (*officialdom*); *-hood* (*neighbourhood*); *-ing* (*gazing*); *-ion* (*tion*) (*invention, recognition*); *-ism* (*behaviorism*); *-ment* (*betterment*); *-ness* (*bitterness*); *-ship* (*hardship*); *-ty* (*naivety*);

– певну лексико-граматичну категорію: існують, наприклад, декілька суфіксів, що утворюють іменники жіночого роду: *-ess* (*stewardess*); *-ette* (*usherette*); *-ina* (*regina*); *-ine* (*heroine*).

Значна кількість суфіксів надає словам емоційного забарвлення. Це, в першу чергу, суфікси, які відбивають характеристики зменшування, наприклад: *-en* (*maiden*); *-et* (*ballet, sonnet*); *kin(s)* (головним чином у власних іменах) (*Perkins*), *-let* (*ringlet*); *-ock* (*hillock, bullock*) [18, 76].

Ряд суфіксів відбиває негативні якості і ознаки речей. Однак, ця риса властива не всім утворенням, наприклад: *-ard* (*slug-gard, drunkard*, але *placard, standard*); *-ster* (*spinster, gangster*, але *holster, lobster*) [18, 83].

Заслуговує на увагу, нарешті, синонімія суфіксів. Семантичне накладання (*overlapping*) значень – явище у мові досить поширене, і збереження інваріанта як основного лексико-семантичного центра – носія значень кількох лексем – спостерігається серед слів із суфіксами *-an, -ese, er, -or, -ite*.

Залежить це явище, головним чином, від етимології афікса. Утворення типу *doctor – physician*, крім того, що мають лише їм властиві додаткові семантичні ознаки, розрізняються за походженням суфікса. Обидва суфікси *-er* і *-an* вказують на фах. Зазначені іменники асоціюються з поняттям «лікар» проте значення іменника *doctor* за обсягом є значно ширшим – це і вчений, і лікар, а *physician* – лише той, хто практикує лікування з застосуванням препаратів і хірургії.

Отже, завдяки тому, що за суфіксом зберігається одне лексико-граматичне значення, вживання останнього з основою певних груп слів спонукає до утворення відповідних частин мови. Звідси суфіксація – важливий вид словотвору в англійській мові з певними видами, що склались історично.

1.4 Суфікс як значуща частина слова. Формотворчі та словотворчі суфікси

Як було зазначено вище, суфікс – значуща частина слова, яка стоїть після кореня або після іншого суфікса. Суфікс служить для утворення слів (словотворчий суфікс) і для утворення форм слова (формотворчий суфікс). У групі словотворчих суфіксів виділяється постфікс (суфікс після закінчення слова). Також деякі вчені виділяють нульовий суфікс.

Словотворчі суфікси в англійській мові формують нове слово з іншим значенням, нехай часто і подібним зі значенням початкового слова. Наприклад: *neighbor* (сусід) – *neighborhood* (сусідство) [43, 94].

Словотворчі суфікси в англійській мові сприяють формуванню цілого ряду іменників. Саме їм ми зобов'язані появі назв багатьох професій.

Суфікси в англійській мові: таблиця для іменників

Суфікс	Випадки використання, значення	Приклади
<i>-acy/-cy</i>	Для абстрактних іменників, значення режиму або стану	accurate (точний) – accuracy (точність)
<i>-age</i>	Зміст чого-небудь, значення збиральності, факт дії	percent (процент) – percentage (процентний вміст), to break (ламати) – breakage (несправність)
<i>-al</i>	Значення дії чи стану	to arrive (прибувати) – arrival (прибуття)
<i>-an, -ian</i>	Професія, національність, звання	Russia (Росія) – Russian (росіянин)
<i>-ance, -ence</i>	Властивість, процес, стан	important (важливий) – importance (важливість),

		intelligent (інтелігентний) – intelligence (інтелігентність)
<i>-ancy, -ency</i>	Положення, стан	inhabitant (житель) – inhabitancy (проживання), urgent (невідкладний) – urgency (невідкладність)
<i>-ant, -ent</i>	Назва виконавця дії або інструменту, за допомогою якого дія відбувається	account (рахунок) – accountant (бухгалтер)
<i>-ard, -art</i>	Характеристика людини, рід діяльності	wise (мудрий) – wizard (чарівник)
<i>-ary, -ory, -ery, -ry</i>	Професія, рід занять, місце діяльності, риси характеру, сукупність речей або людей, продукція	snob (сноб) – snobbery (снобізм), bake (випікати) – bakery (пекарня)
<i>-dom</i>	Для збірних та абстрактних іменників. Значення стану, території	free (вільний) – freedom (свобода)
<i>-ee</i>	Для позначення об'єкта або особи, на яку спрямована дія	to employ (наймати на роботу) – employee (співробітник)
<i>-eer</i>	Заняття або посаду	auction (аукціон) – auctioneer (аукціоніст)
<i>-er, -or, -ar</i>	Для позначення посади або назви роду діяльності	teach (вчити) – teacher (вчитель)

<i>-ese</i>	Додається до назв країн для формування національної або територіальної приналежності	Japan (Японія) – Japanese (японець)
<i>-ess</i>	Вказує на приналежність до жіночої статі	steward (стюард) – stewardess (стюардеса)
<i>-hood</i>	Якість, стан, становище, період	child (дитина) – childhood (дитинство)
<i>-ing</i>	Дія, що відбувається в процесі	to travel (подорожувати) – travelling (подорож)
<i>-ism</i>	Напрямки в мистецтві, науці, релігії та інші абстрактні поняття та їх результати	hero (герой) – heroism (героїзм)
<i>-ist</i>	Професія, приналежність до якогось напрямку чи течії	art (мистецтво) – artist (художник)
<i>-ity, -ty</i>	Об'єднання, групи, загальні та абстрактні поняття	safe (безпечний) – safety (безпека)
<i>-ment</i>	Вказує на результат дії	achieve (досягати) – achievement (досягнення)
<i>-ness</i>	Якість або стан	Dark (темний) – darkness (темрява)
<i>-ship</i>	Значення ступеня відносин, стану, режиму	friend (друг) – friendship (дружба)
<i>-tion, -sion, -cion</i>	Дія, стан, процес, поняття, якість, властивість	to confuse (бентежити) – confusion (збентеження)

<i>-ure</i>	Відомство, результат, дія, функція, інструмент	press (натискати, тиснути) – pressure (тиск)
-------------	--	--

Отже, в англійській мові, на відміну від української, одне слово може приймати не так вже й багато форм. Це обумовлено тим, що в англійській мові багато граматичних значень слів, таких, як рід, час дієслова та інше, виражаються не самим словом, а різними допоміжними елементами (артиклями, допоміжними дієсловами і т.д.). В українській мові в одного тільки прикметника (в залежності від відмінка, числа, роду), може бути більше 20 форм. Наприклад: *улюблений* – *улюблена* – *улюблені* – *улюбленого* і так далі. В англійському ж прикметник *favorite* (улюблений) може взагалі не змінюватися, але про його точну форму ми здогадуємося з контексту (оточення): *This is my favorite book* (Це моя улюблена книга) – *He is my favorite writer* (Він мій улюблений письменник).

Однак в деяких випадках англійські слова все-таки змінюють форму. І для цього в англійському є п'ять формотворчих суфіксів: *-ed*, *-est*, *-ing*, *-s (-es)*, *-er*.

Тепер варто розібратися в англійських словах, здатних приймати різні форми. Отже, англійський суфікс *-ed* потрібен для того, щоб утворити другу і третю форму правильного дієслова. Наприклад: *finish* (закінчувати, завершувати) – *finished* (завершив).

Суфікси *-er* та *-est* в англійській мові застосовуються при утворенні порівняльних форм прикметників. Ці суфікси використовуються з короткими прикметниками, на зразок *close* (близький), *big* (великий) та інші. Для порівняльної форми застосовується суфікс *-er*, а для вищої – *-est*. Наприклад, *close* (близький) – *closer* (ближчий) – *closest* (найближчий).

Серед англійських суфіксів широко поширені *-s* і *-es*. Вони застосовуються в наступних випадках:

- для утворення притягальної форми іменника – *father* (батько) – *father's house* (батьківський будинок);

- для утворення множини іменника – *face* (особа) – *faces* (особи);
- для формування 3 особи однини дієслова (в *Present Simple*) – *run* (бігати) – *runs* (біжить) [33, 144].

Нарешті, англійський суфікс *-ing* застосовується для утворення часових форм Continuous, дієприкметника 1-го типу, віддієслівного іменника та герундія: *to run* (бігти) – *I am running* (Я біжу) – *running* (бігаючи, бігає, біг).

1.5 Функції суфіксальної морфемі в англійській мові

Існує семантична та граматична функція суфіксальної морфемі. Розглянемо кожну функцію більш детально.

1.5.1 Семантична функція суфіксальної морфемі

Семантична функція виступає більш чітко в позиції суфікса в кінці основи. Як правило, суфікс є носієм більш узагальненого значення, ніж коренева морфема і слово в цілому. У цьому й полягає основна відмінність семантичної функції між суфіксальною та кореневою морфемою.

Суфікс нерідко перевершує свою кореневу морфему, а також все слово за обсягом значення. У зв'язку з цим становить інтерес наступне міркування Е.Ф. Скороходько, що стосується співвідношення за обсягом висловлюваних понять між суфіксом, основою і словом: «Основа суфіксального слова виражає поняття, яке в загальному випадку не знаходиться в родовидовому зв'язку з поняттям, вираженим всім словом. Тому основу суфіксального слова не можна вважати його основним компонентом. Поняття ж, що виражається суфіксом, хоча і є досить загальним, тим не менше, виступає в якості родового по відношенню до поняття, що виражається словом» [39, 102].

Це співвідношення поширюється на величезну кількість суфіксів. Воно відноситься, зокрема, до суфіксів з агентивним значенням, як наприклад *-or*, *-an* в *actor*, *musician*. У ролі модифікатора значення тут виступає не суфікс, а

коренева морфема. Тим більше в *-cide*, наприклад: *insecticide*, *suicide*, або в основах з суфіксом *-oma*: *sarcoma*, *rhizoma* [49, 72].

Але таке співвідношення не єдине – є слова, де поняття однаково виражені кореневою морфемою і основою, в них суфікс виступає модифікатором значення, як наприклад, в основах з пежоративним суфіксом *-aster* і зменшувально-пестливими суфіксами *-ock*, *-let*: *poetaster*, *bullock*, *leaflet*.

Семантична функція суфікса відмежовує його від кореневої морфеми, але менш істотна для відмежування суфікса від префікса.

Семантична функція становить невід'ємну частину змісту суфіксальної морфеми. Вона зберігається незалежно від дистрибуції. Залишається як елемент змісту всього деривативу (в той час як граматична функція елімінується).

Вона може виступати менш чітко, менш виразно, як у словах *constitution* – *constitutional*, *advantage* – *advantageous*. Суфікси *-ion*, *-age* в позиції останнього порядку виступають більш виразно. Виняток становлять суфікси *-ess*, *-ette*, *-ina*, які в певних деривативах десемантизовані, тобто позбавлені семантичної функції.

Якщо *-ess* слідує за агентивними суфіксами, головним чином *-or* в *waitress*, *actress*, *authoress*, то семантична функція елімінується, а також в інших, що мають кореляти за значенням, наприклад: *tiger* – *tigress*, *lion* – *lioness*. Суфікс *-ette* десемантизований в основі *farmerette*, де агентивність виражається морфемою *-er*, *-ette* вказує тільки на рід та частину мови. Суфікс *-ine* також десемантизований: *tzarine*, *heroine*.

Деякі вчені вказують, що більшість суфіксальних морфем не змінює кількості інформації (або значення) теми. Це, перш за все, відноситься до категорії так званих адективуючих, субстантивууючих, вербалізуючих та адвербалізуючих суфіксів. Під зазначеними явищами мається на увазі модуляція значення теми суфіксальної морфеми, яка по суті не змінює істотно значення теми, а тільки перевтілює виражене темою значення в іншу частину мови. Це властиво транспонуючим суфіксам. Але інші не сприймають цю тезу [16, 94].

Суфікси, що як би не змінюють обсягу значення теми:

а) вербалізуючі: *-ify (beautify); -esce (phosphoresce); -en (darken, cheapen); -ize (criticize, terrorize);*

б) адвербалізуючі: *-ly (beautifully, cleverly); -wards (southwards, sunwards); -ways (lengthways, endways);*

в) адективуючі: *-ar (polar, spectacular); -al (facial, spinal); -an (suburban, republican); -ant; -en; -ic; -ed; -esque; -ile; -ine; -ive; -ly; -ous; -some; -y;*

г) субстантивуючі: *-al (removal, burial); -ance (difference, remembrance); -itude (vastitude); -th; -ng.*

Це не вичерпний список таких суфіксів.

Існує також два типи семантичних відносин між суфіксом і основою – це розширення та звуження значення.

Звуження значення – це суфікси з уточнюючою роллю *-ifer (lucifer); -ard (drunkard)*, є ще й суфікси зі значенням зменшувальності *-ette (statuette); -ule (schedule)*.

Розширення значення має місце бути, якщо тема має предметне значення, а суфікс абстрактне, наприклад: *electronics, meteoritics*. Але суфікс *-ics* не змінює смислового співвідношення між темою і деривативом – *domatics, dietetics*. Те ж відбувається в *-dom (earldom); -ship (friendship); -let (nutlet); -oid (spheroid, petalloid); -ful (heartful)*.

С точки зору однорідності семантичної функції суфікси поділяються на полісемічні та моносемічні. Під семой розуміється наповненість (функція) суфікса в позиції після теми.

Наступні морфеми можна визначити як моносемічні: *-ana* «збори відомостей про автора або країну»: *Byroniana, Americana*; *-aceous* «подібний»: *iaceous, curvaceous*; *-ase* «ензима»: *proteinase, maltase*; *-cide* «знищувати»: *raticide*; *-drome* з семой «бігова смуга»: *airdrome*; *-eme* «одиниця» у термінах лінгвістики: *morpheme, tagmete*; *-ienne* з семой аентивності: *tragedienne*; *-ifer* «містить»: *lucifer*; *-fold* «кратній» *sixfold*; *-ful* «міра»; *-ics* «наука про ...»; *-id* з

семой пежоративності: *putrid, sordid*; *-kin* зі значенням зменшувальності *lambkin, bootkin*; *-less* з семой заперечення: *faultless, penniless*; *-oid* «подібний» *planetoid, salmonoid*; *-word* «спрямованість»: *seaward, sunward* [35, 100].

Полісемічні суфікси мають різні семи в різних деривативах, *-ard* 4 семи:

- 1) агентивності: *steward*;
- 2) агентивності з пежоративним відтінком: *stinkard, dullard*;
- 3) предметності: *tankard*;
- 4) абстарктності: *standard*.

До полісемічних суфіксів відносяться також: *-acy, -ade, -age, -an, -ant, -ary, -ary, -ate, -ion, -ule, -dome, -ee, -een, -fu, -lese, -ette, -hood, -i, -ia, -ice, -ine, -ina, -is, -ish, -ism, -ist, -let, -ling, -ment, -oma, -ol, -ship, -ster, -um, -us, -y*.

Існують групи суфіксів, що мають лише одну сему:

1. Агентивності: *-or, -ate (diplomat, prelat)*; *-ary (secretary, revolutionary)*; *-ard (steward)*; *-ant (student, resident)*; *-y (bookie)*; *-ist (dentist, linguist, biologist)*; *-ee (payee, examine)*; *-ess (murderess, procuress, governess)*; *-ienne (comedienne, dragedienne)*.

2. Сема «абстрактні поняття», до якої відноситься значна кількість слів: *-ness (friendliness)*; *-ity (capability)*; *-acy (supremacy)*; *-ate (doctorate)*; *-hood (hardihood)*; *-er (horror, glamour)* та інші.

3. «Дія»: *-ance (assistance)*; *-ion (escalation)*, *-ment (encirclement)*, *-ure (pressure, seizure)*; *-age (espionage)*.

4. «Зменшувальність»: *-ule (tubule, animalcule, spherule)*; *-ee (coatee, bootee, shirtee)*; *-ette (storiette, rivulet, statuette)*; *-kin (bootkin, boykin)*, *-let (ringlet, starlet, chainlet)*; *-ling (seedling, suckling)*; *-ock (hillock, bullock)*; *-y (birdie, doggie, laddie)*.

5. «Титул»: *-ship (ladyship)*; *-ance (excellency)*; *-ette (baronet)*; *-ity (majesty)*; *-acy (baronacy)*.

6. «Соціальна приналежність»: *-dom (junkerdom, dukedom, earldom)*; *-ism (junkerisem)*; *-ship (senatorship, studentship)*.

7. «Стан»: *-ment (excitement, disheartment); -ness (tremulousness, franticness, craziness)* та інші.

8. «Теорія (наука)»: *-ism (Darvinism, communism); -ics (physics, statistics)*.

9. За семою предметності: *-ment (document, fundament); -let (roundlet); -um (plendulum, solarium); -oon (lagoon, lardoons); -ure (picture, sculpture)*.

10. «Наявність ознаки»: *-some (tiresome); -ful (beautiful)*.

Пропонований список не є вичерпним, можна виділити також й інші семи та відповідні їм суфікси [16, 105].

1.5.2 Граматична функція суфіксальної морфеми

Граматична функція властива суфіксу або його алломорфу в кінцевій позиції слова, і тому не є постійною величиною. А суфікс, розташований між коренем і кінцевим суфіксом, граматичної функції немає. Спостерігається елімінація граматичної функції *atomic – atomicity*.

Якщо слово утворене за допомогою конверсії, і суфікс знаходиться в кінці основи, то граматична функція теж відсутня (наприклад: *a question – to question, an experience – to experience*).

Елімінація як результат субстантивації – *a monthly, a daily*.

Існує думка, що кінцеві суфіксальні основи, не транспонуючі її в інший лексико-граматичний розряд, не є граматичними індикаторами (тобто позбавлені граматичної функції), як наприклад: *-let, -ette* в *booklet, leaflet, statuette* та інші. Така думка є *необґрунтованою*. В даному випадку не слід змішувати транспонуючу функцію суфікса (в ході словотвірного акту або як його наслідок) і граматичну функцію суфікса в складі основи. Нерідко один і той же суфікс може брати участь як в екзоцентричних, так і в ендоцентричних утвореннях (*-ly* в *manly* і *poorly*). В данному випадку відсутня транспонуюча функція, але граматична функція суфікса зберігається, як наприклад в *friendship, boyhood, deadly*. Ці приклади не відносяться в свою чергу до якоїсь окремої групи суфіксів [46, 65].

Індикація лексико-граматичного розряду, роду, числа і основи.

Існує поділ суфіксальних морфем на:

- 1) морфем з індикацією лексико-граматичного розряду іменника;
- 2) морфем з індикацією лексико-граматичного розряду прикметника;
- 3) морфем з індикацією лексико-граматичного розряду дієслова;
- 4) морфем з індикацією лексико-граматичного розряду прислівника.

Дисперсія англійських суфіксів за частинами мови вкрай нерівномірна. З виділених Р.Г. Зятковською 94 суфіксів, 60 індуцирують іменники, 26 – прикметники, 5 – дієслова і 3 – прислівники.

1) *-acy, -ade, -age, -al, -an, -ana, -ance, -ant -art, -ary, -ase, -aster, -ate, -ion, -ule, -cide, -dom, -drome, -ee, -een, -eme, -en, -enne, -or, -ese, -ess, -ette, -ifer, -ful, -hood, -ia, -ice, -ics, -ide, -ine, -ina, -ing, -is, -ism, -ist, -ity, -kin, -let, -ling, -ment, -ness, -ock, -oma, -oid, -loon, -ship, -ster, -th, -itube, -um, -ure, -us, -y;*

2) *-able, -aceous, -al, -an, -ant, -ar, -ate, -ed, -en, -esque, -ast, -fold, -ful, -ic, -id, -ile, -ine, -is, -ive, -less, -ly, -ous, -some, -ward, -y;*

3) *-ate, -en, -esce, -ify, -ize;*

4) *-ly, -wards, -ways.*

Елімінація – в слові *helpfulness* суфікс *-ness* несе на собі граматичну функцію [52, 174].

Найбільш складним і поширеним видом є елімінація конверсією.

Похідні основи рідко піддаються конверсії. До тих суфіксів, які все ж піддаються конверсії, можна віднести:

- 1) З субкласу *n*: *-ade (to palisade, to marinade); -ance (to experience, to difference), -ant (abirritant), -ard (sluggard, to placard); -ary (auditory); -ion; -or; -ese (Japanese); -ette (-et) (to jacket); -ice (to notice, to sacrifice); -ics (civics, empiric); -ling (starveling); -oid (searlatinoid); -ure (to sculpture).*
- 2) З субкласу *a*: *-able, -al, -ant, -ar, -ary, -fold, -ive, -ly, -ward, -y, -ways (sideways, lengthwise).*

Похідні основи з дієслівним суфіксом не конвертуються.

Визначити функціональний субклас в складі конвертованих основ буває дуже складно через те, що існують суфікси-омоніми. Всього їх 12: *al (a)*, *-al (n)*, *-an (a)*, *-an (n)*, *-ant (a)*, *-ant (n)*, *-ar (a)*, *-ar (n)*, *-ary (a)*, *-ary (n)*, і так звані «триплети» – *-ate (v)*, *-ate (n)*, *-ate (a)*; *-ine (a)*, *-ine (n)*, *-ina (n)*; *-en (v)*, *-en (a)*, *-en (n)*; *-ful (a)*, *-ful (n)*; *-ide (n)*, *-id (a)*; *-ly (a)*, *-ly (adv)*; *-y (n)*, *-y (a)*.

Окремі суфікси в сучасній англійській мові мають функцію роду і числа. Індикація жіночого роду властива суфіксам *-enne* *-ess* *-ette*, чоловічого роду *-ette* точніше його алломорф *-et*, множині *-is*, єдиному числу – *-um*, *-us* [52, 177].

Для прикладу індикації жіночого роду суфіксом *-ess* можна привести такі слова як *dictatress*, *manageress*, *conductress*, *authoress*. Корелятивні пари, де виражений рід: *lion* – *lioness*, *citizen* – *citizeness*. Деривати *governess*, *abbess*, *procuress*, *empress*, *conqueress*.

Суфікс *-enne* висловлює жіночий рід за протиставленням з *-an*: *equestrienne* – *equestrian*, *tragedienne* – *tragedian*, *comedienne* – *comedian*. Суфікс *-ette* має граматичну функцію роду в *farmerette*. А суфікс *-ette* в основі *brunette* протиставляється *-et (brunet)* тільки графічно, так як тут один і той же алломорф. У слові *lanneret* чоловічий рід виражається *-et*.

Алломорф *-es* суфікса *-is* має граматичну функцію множини *analyses*, *syntheses*, *theses*, *toxicoses*, *necroses*.

Суфікси *-um*, *-us* індікують однину та протиставляються форманту *-a* для *-um* та форманту *-i* для *-us*: *solarium* – *solaria*, *pylorus* – *pylori*, *planetarium* – *planetaria*, *solatium* – *solatia*, *sacculus* – *sacculi*. Але іноді суфікси *-um* та *-us* зберігаються і в множині як в прикладах *memorandums* «меморандуми» – *memoranda* «пам'ятні записки», *geniuses* «генії» – *genii* «духи». Більшість основ семантично не розрізняються: *moratorius* – *moratoria*, *sanctums* – *sancta*, *plenums* – *plena*, *stratums* – *strata*, *niduses* – *nidi* [46, 88].

Основи множини формуються приєднанням форманта множини *-s* в *sanatorium* – *sanatoriums*, *pendulum* – *pendulums*, *vacuum* – *vacuums*.

Висновки до 1 розділу

Мова слугує засобом відображення дійсності. Важливим процесом є розвиток мови та її постійне збагачення. Це не може відбуватися без участі словотвору. Основними джерелами поповнення словникового складу сучасної англійської мови є різноманітні види морфологічного, синтаксичного та синтактико-морфологічного способів словотвору.

Словотвором називається такий розділ науки про мову, який вивчає словотворчі засоби (ресурси) мови, правила (закономірності) та способи творення слів у мові.

Об'єктами словотворення є похідні слова, оскільки заради них відбувається словотворчий процес. Для цього в мові існують такі словотворчі засоби: твірні слова, словосполучення, твірні основи, форманти (словотворчі суфікси, словотворчі префікси, сполучні морфеми).

Розрізняють морфологічні і неморфологічні засоби словотворення. До морфологічних способів належать суфіксальний, префіксальний, суфіксально-префіксальний, безафіксний.

В англійській мові поширений спосіб творення слів шляхом складання кількох основ. Цей спосіб називається основоскладанням. Окрему групу складних слів становлять аббревіатури, складноскорочені слова. Вони утворюються поєднанням не повних основ або коренів, а їх початкових частин (складів, букв, звуків).

До неморфологічних способів словотворення належать: а) перехід одних частин мови в інші (морфологічно-синтаксичний); б) злиття словосполучень у слова (лексико-синтаксичний); в) зміна значення слова (лексико-семантичний).

У мовознавстві, як правило, виділяють наступні найважливіші способи утворення нових слів граматичним шляхом: афіксація, конверсія і словоскладення, кожен із яких включає ряд різновидів.

Одним із основним способом утворення нових слів в англійській мові є афіксація. Афіксація – це спосіб утворення нових слів шляхом приєднання до основи словотворчих афіксів. Афікси включають в себе суфікси та префікси. За допомогою суфіксів в сучасній англійській мові найчастіше утворюють іменники (*-er*), передаючи буквальне або переносне значення. Також використовуються суфікси, які мають значення зменшувальності або можуть передавати відтінок фамільярності (*-ie*) тощо.

Афіксація є доволі продуктивним способом словотворення в сучасній англійській мові, про що свідчить велика кількість слів, які виникають за допомогою словотворчих афіксів, зокрема суфікса.

РОЗДІЛ 2.

СУБСТАНТИВНО-АД'ЄКТИВНЕ СЛОВОТВОРЕННЯ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1 Семантика похідного слова. Словотвірне значення

Найважливішою відмінною рисою похідних слів у порівнянні з простими, що називають предмети, явища, ознаки реальної дійсності, є те, що похідні слова для здійснення своєї номінативної функції звертаються, як пише Е.С. Кубрякова, до світу слів і виступаючи в якості мотивованих поєднань довільних знаків, характеризуються властивістю подвійної референції – референцією до позначувальних сутностей та референцією до мовних одиниць, на базі яких будується похідний знак. Подібно простим словами, похідні позначають, називають якісь явища реальної дійсності, і відповідно до окремих найменувань їм притаманне індивідуальне лексичне значення. Одночасно похідні слова на відміну від простих звернені до світу слів; вони пов'язані відносинами словотворчої похідності з іншими словами і називають явище не прямо, а через співвіднесеність з іншою одиницею, вказуючи тим самим на зв'язок з іншим явищем. Так, слова *worker* – *робочий*, *driver* – *водій*, *singer* – *співак* та інші позначають осіб, але це позначення на відміну від слів *man* – *чоловік*, *girl* – *дівчина*, *boy* – *хлопчик* будуються на зазначенні дій, які дані особи виконують. Значення слів *girl* – *дівчина*, *woman* – *жінка*, з одного боку, і *poetess* – *поетеса*, *actress* – *актриса*, *stewardess* – *стюардеса* з іншого, містить в собі семи особи жіночої статі, але в значеннях другого ряду слів ця сема експліцитна і зв'язується з наявністю в складі слів суфікса *-ess*, в той час як в словах *girl*, *woman* вона прихована і виявляється лише в процесі компонентного аналізу [47, 51].

Зв'язок похідного з іншим словом (словами) і на підставі цього зв'язку розчленований спосіб представлення його семантики через мотивуючі одиниці

виділяє похідні слова з класу цільноформованих слів і зближує їх з більш складними одиницями номінації – реченням та словосполученням.

Використання вже існуючих мовних одиниць для утворення похідних слів обумовлює їх формальну і семантичну залежність від цих одиниць і вмотивованість. Похідні постають як одиниці, що містять у своїй структурі і семантиці відсилочну частину, що повторює повністю або частково структурно-семантичні властивості вихідної одиниці, і формуючу, або формантну, частину, відображаючи ту формальну операцію, в результаті якої було утворено похідне слово, і її семантичні наслідки. Завдяки мотивованості похідні слова стають на відміну від простих одиницями з прозорою внутрішньою формою, одиницями, значення яких можна розшифрувати при зверненні до джерела мотивації та встановленні того семантичного навантаження, яке несе формальне перетворення вихідної одиниці. Саме тому семантична структура похідного слова не елементарна, а являє собою як мінімум бінарну структуру, що включає семантичну інформацію про джерело мотивації та сенс, або номінативне завдання, формальної операції деривації [40, 70].

Таким чином, внаслідок специфіки номінативного акту, що приводить до створення похідних слів, останні набувають ознаки семантичної розчленованості, семантичної неелементарності.

Відповідно для того, щоб виявити дійсно повну семантику похідного слова, необхідний такий його семантичний аналіз, в якому проводилося би зіставлення похідного слова з мотивуючим його висловом, що становить його повний семантичний опис, або дефініцію. Побудована за особливими правилами дефініція повинна включати в якості своєї складової частини мотивуюче слово в певній синтаксичній позиції, вказувати на характер його зв'язку з позначуваним предметом або явищем дійсності і входити в певну формулу мотивації, повторювану для всієї серії однотипних утворень в одному словотвірному ряду. Прагнення саме до подібного способу визначення похідних слів і впливаюча звідси вимога уніфікації опису похідних знаходить певне відображення в

лексикографічній практиці. У більшій чи меншій мірі повторюваність слів або словосполучень, так званих ідентифікаторів, використовуваних для опису семантики похідних одного і того ж типу, має місце в англійській, українській, німецькій і т.д. лексикографічній традиції. Наприклад, *recast* (*переробляти*), *cast again*, *rescount* (*перераховувати*) – *count again*, *retry* (*пробувати знову*) – *try again* та інші [47, 52].

Формування смислової структури похідних слів та відображення в їх семантиці джерел мотивації може йти різними шляхами – в залежності від типу словотворчого процесу, що лежить в основі похідного. Е.С. Кубрякова розрізняє 3 типи словотворчих процесів: аналогічне, кореляційне та дефініційне.

Сутність аналогічного словотворення полягає в орієнтації при створенні похідного слова на існуючий лексичний зразок і запозиченні у мотивуючої одиниці якогось загального значення моделі, зазвичай пов'язують з представленими в ній словотворчими елементами. Наприклад, *vegetarian* (*вегетаріанець*) – *fruitarian* (*той, хто їсть фрукти*), *nutarian* (*той, хто їсть горіхи*) та інші [36, 43].

Існуючі в даній мові словотворчі кореляції і моделі відносин між словами лежать в основі кореляційного словотвору, який передбачає знання словотворчих правил, причому правил, пов'язаних з використанням найбільш поширених засобів. Найбільш продуктивні моделі таким чином складають центр кореляційного словотвору.

Ядро словотворчої системи виникає і формується, однак, як результат дефініційного словотворення, або словотворення на синтаксичній основі. Створення похідного здійснюється на базі висловлювання, що містить дефініцію предмета. Виникнувши, похідні слова відокремлюються від мотивуючих їх синтаксичних конструкцій і розвиваються відповідно до законів, властивим класу слів взагалі. Наприклад, *car-driver* (*той, хто водить автомобіль*), *beautiful* (*гарний*) – *full of beauty* (*що характеризується красою*) та інші [37, 44].

Незважаючи на те, що в основі всіх трьох процесів лежить аналогія, в кожному з них відбувається відтворення різного зразка, а найбільш складним є відтворення правил перекодування одиниці номінації одного рівня (словосполучення чи речення) в одиницю номінації іншого (слово).

Звернення до семантичних властивостей джерел мотивації допомагає зрозуміти неоднорідність дефініцій похідних різного типу, з'ясувати, що з семантики мотивуючих одиниць зберігається в похідному в явному або неявному вигляді, і, головне, визначити суть і природу семантичного компонента. Даний семантичний компонент являє собою особливий тип значення, що відрізняє похідні слова від простих, і іменується словотвірним значенням (СЗ).

СЗ визначалось лінгвістами по-різному. Різні ознаки СЗ: його внутріслівний характер, близькість до граматичних значень, формальна виразність, серійність, наявність класифікуючої функції і здатність виступати в якості таксономічного засоба в системі мови в цілому та інше зумовили існування декількох концепцій СЗ – афіксальної, в якій СЗ пов'язувалось з наявністю афікса та ототожнювалось ним (В. Максимов та ін.), конфігураційних, в яких СЗ визначалось по конфігурації елементів в поверхнево спостерігаючій структурі (Б.Н. Головін, І.З. Улуханов і ін.), комбінаторної, в якій СЗ встановлювалось на основі взаємодії категоріальних значень (П.А. Соболева) та інше [21, 76].

Однак жодна з перерахованих концепцій не дозволяла звести воедино описані вище ознаки СЗ в єдину систему взаємопов'язаних характеристик. Лише ономасіологічний підхід розгляд похідних з точки зору реалізованого ними номінативного завдання, орієнтація на динаміку словотворчих явищ дозволили по-новому усвідомити сутність СЗ і дати йому принципово нове визначення. Виходячи з номінативного завдання словотвірного акту, способу наречення та відповідних йому операцій, Е.С. Кубрякова визначає СЗ як «складноструктуроване значення яке називає певний тип відносин між певними

рольовими структурами компонентів дериватів: відносини, що маркують один компонент похідного як його базис, а інший як його ознака і, відповідно, визначає ту роль, яку відіграє в даному похідному його мотивуюча частина» [37, 65]. Автор наголошує на необхідності визначити СЗ як тип відносин між двома категоріальними значеннями з обов'язковим зазначенням не тільки типу відносин, але і зв'язуваних величин, одна з яких сприймається як ономасіологічний базис позначуваного, а інша – його ономасіологічної ознаки. СЗ виникають на певному рівні абстракції при назві члена однієї ономасіологічної категорії через іншу і призначені для маркованого вираження головних понятійних категорій окремих частин мови і подальшої формальної їх деталізації.

На рівні практичного опису СЗ є тричленні структури, в яких вказуються загальні, категоріальні характеристики: а) словотвірного ряду похідних, б) безпосередньо їх мотивуючих слів і в) зв'язуючий їх тип відносини. Так, для складних слів типу *pond-lily* (лілія в ставку), *garden-party* (прийом гостей в саду) і їм подібних СЗ можна ідентифікувати як «те, що позначено однією похідною базою, яка виступає в похідному слові як ономасіологічний базис і визначає його семантичну приналежність (*lily, party*), що має місце (тип відносин) там, де позначено другою похідною базою (*pond, garden*), роль якої зводиться до ономасіологічної ознаки, уточнюючої, модифікуючої певним чином (тобто згідно встановлюваному типу відносин) ономасіологічний базис» [36, 66].

Безсумнівно, що для СЗ надзвичайно важливі всі три компоненти, його складові, бо тип відносин, часто виступає як прихований компонент в семантиці похідного слова, що детермінується в значній мірі тим, чи несуть похідні бази значення процесуальності, або предметності, або якості, і навіть тим, до якого семантичному розряду предметності, процесуальності або якості вони належать, а також категоріальним властивостями кінцевого результату деривації – самого похідного. Формули СЗ можуть бути різними. Вони повинні відображати лексико-граматичні властивості похідного слова і мотивуючої його одиниці і

будуються за допомогою особливої метамови, що включає набори слів-ідентифікаторів для кожної частини мови («предмет», «процес», «якість» та інші, або їх більш уточнені і модифіковані варіанти типу «подія», «вмістилище», «місце», «діяч» та інші). Формула СЗ включає також відношення, яке є найважливішою складовою частиною СЗ та ідентифікує за допомогою особливої групи слів, багато з яких дієслова, що позначають найбільш загальні типи зв'язків. Список слів-ідентифікаторів СЗ досить великий і різноманітний, і тому однією з ключових проблем визначення СЗ стає: а) виявлення найзагальніших і об'єднуючих всі інші ідентифікаторів; б) визначення атомарності, або елементарності, ідентифікатора і відповідно окремо СЗ і в) вибір таких ідентифікаторів, які забезпечили б загальний і природний опис СЗ [32, 98].

Різна ступінь узагальненості типів відносин і тим самим самих СЗ, з одного боку, і різні рівні абстракції і визначення, з іншого, детермінують ієрархічну впорядкованість системи СЗ, в якій загальні СЗ уточнюються і конкретизуються низкою приватних СЗ.

Аналіз загальних і приватних СЗ в системі основних частин мови призводить до думки про можливість обчислення СЗ за допомогою матриці, в якій будуть зафіксовані всі можливі комбінації категоріальних значень. Більш того, як показують спостереження, СЗ виявляється обмеженим порівняно невеликим списком значень.

Обмеженість цієї системи не слід розуміти в тому сенсі, що за допомогою словотворчих засобів цієї чи іншої частини мови взагалі можна висловити обмежене число значень. Порівняння лексичних систем різних мов показує, наскільки широким і різноманітним може бути набір словотворчих, особливо приватних словотворчих, значень (пор. значення одиничності (*виноградина, соломка* та інші) або «м'яса» (*баранина, свинина, телятина* та інші), що виражаються в українській мові за допомогою словотворчих засобів, і відсутність таких у системі англійської мови) або значення продукту (*lemonade* –

лимонад, *orangeade* – апельсиновий напій), стилю, манери мови (*journalese* – газетний стиль, *telegraphese* – телеграфний стиль) в сучасній англійській мові. Йдеться про те, що сформована в певній мові словотвірна система направлена на вираз певних і обчислювальних для даної мови СЗ, кінцевість яких диктується принциповою орієнтацією словотворення, як правило, на позначення досить узагальнених, граматикалізованих значень. Обмеженість списку СЗ, нарешті, визначаються тим, що в нього входять лише значення, закріплені в мовній системі і засновані на найбільш регулярних і тому передбачуваних типах відносин, що фіксуються в семантиці похідних слів. Буде вірним, однак, сказати, що, обчислюючи ці значення, ми тим не менш не вичерпуємо всіх можливих типів відносин, які можуть назвати і називають похідні слова в мовних контекстах. Інформаційні ресурси похідних в мові надзвичайно великі, і щодо похідних прикметників це переконливо продемонструвала Е.А. Земська на прикладі, словосполучення *автомобільні гроші* в українській мові, яке може мати в залежності від контексту значення «*гроші, накопичені на купівлю автомобіля*», «*гроші, отримані за продаж автомобіля*», «*гроші, забуті в автомобілі*», «*гроші, знайдені в автомобілі*» та інше. Аналогічна картина існує і в системі похідних слів сучасної англійської мови. За спостереженнями П. Даунінг, Дж. Леві та інших, відносини, що виражаються похідними, зокрема складними, словами, різноманітні, але їх варіативність не є нескінченною. Інакше кажучи, серед величезного різноманіття відносин, що передаються похідними словами в мові, можна і важливо виділити найбільш типові, відстояні в мовній системі і зафіксовані, як правило, в словникових дефініціях похідних. Визначення даних типів відносин, що детермінують систему СЗ тієї чи іншої мови, і становить основну задачу опису словотворення [65, 174].

Для тих, хто вивчає іноземну мову значущим є, однак, не тільки факт обмеженості СЗ мови, а й високий ступінь узагальненості СЗ, завдяки якій багато СЗ виявляються універсальними (наприклад, значення «подоби»,

«наявності», «каузації», «цілі», «приналежності», «локативні», «темпоральність» і так далі).

Як наслідок універсальності СЗ в різних мовах виникає корелятивність словотворчих категорій (наприклад, категорію діяча в англійській і українській мовах, багато членів якої в цих мовах семантично еквівалентні і структурно аналогічні: *teacher* – *вчитель*, *reader* – *читач*, *writer* – *письменник* та інші), що значно полегшує пошук необхідного виразу при перекладі з однієї мови на іншу [65, 180].

Більш глибоке проникнення в сутність словотворчих процесів і їх результуючої одиниці – похідного допомагає зрозуміти не тільки специфіку похідного як особливого роду номінативної одиниці, а й її роль в організації тексту, її комунікативне завдання. Вживання семантично ємного, інформативного і лаконічного похідного слова в тексті дозволяє уникнути повтору мотивуючих слів, повтору цілих мотивуючих конструкцій і тим самим синтаксичного ускладнення тексту і його громіздкості, полегшує зміну тематичних і рематичних компонентів. Поряд з функцією системного розрізнення тих чи інших значень, функцій маркування можливих синтаксичних ролей позначуваного похідного слово покликане виконувати сполучну функцію, функцію організації синтаксичного цілого. Безсумнівно правильним є висновок, зроблений Е.С. Кубряковою як підсумок проведеного дослідження, про те, що похідне слово з його неповторною семантикою створюється таким чином не тільки в чисто лексичних цілях, але і для здійснення цієї одиницею набагато складніших і більш різноманітних граматичних, синтаксичних і номінативно-комунікативних функцій.

2.2 Особливості суфіксації в сучасній англійській мові

Отже, афіксація – спосіб формування нових слів шляхом додавання словотворчих афіксів до різних основ. Відповідно до цього афіксація підрозділяється на суфіксацію та префіксацію.

Питання стосовно формування лексичного значення похідного слова за допомогою афіксації розглядали в своїх роботах такі вчені як, В.В. Виноградов, Е.С. Кубряков, Л.Н. Мурзін та інші.

Суфікси ставляться в кінці слова і використовуються з метою утворення похідних слів: *to teach - teacher*, *to elect - elector*. При додаванні суфіксів ми отримуємо похідні слова, які вже будуть відноситись до іншої частини мови (*to work* – дієслово, *worker* – іменник) або до тієї ж самої частини мови (*friend* – іменник, *friendship* – іменник). Лексичні одиниці також можуть утворюватися за допомогою двох суфіксів, зі збереженням своєї семантики: *hopelessness*, *hopefulness*. На відміну від суфіксів додавання префікса, як правило, не змінює приналежності слова до певної частини мови: *to agree* – дієслово, *to disagree* – дієслово, *credible* – прикметник, *incredible* – прикметник.

Щоб визначити значення похідного слова, необхідно зрозуміти, яке значення мають суфікси і який сенс вони несуть для лексичного значення похідного слова. Необхідно відзначити, що численна їх кількість зустрічається серед іменників і найбільш продуктивними значеннями є, найменування діяча, знаряддя дії, місця дії, абстрактних імен та слів та інші. З історії мови ми можемо простежити значення суфіксів чоловічого і середнього роду в класичній латині. Суфікс чоловічого роду *-arius* позначав діяча, а суфікс середнього роду *-arium* – місця або вмістилища. В процесі омонімії їх значення співпали, і до сих пір зберігається в сучасній мові: *ouvrier/grenier*. Таким чином, необхідно визначити відмінність між префіксом і суфіксом. Отже, префікс змінює тільки значення слова, в той час як суфікс створює нове слово, оформляє його як певну частину мови [9, 53].

За кількістю утворення нових слів за допомогою афіксів, останні можна розділити на дві групи: продуктивні і непродуктивні. Продуктивні афікси беруть участь в походженні нових слів в певний період розвитку мови. Так, словотвірні афікси можуть стояти до і після кореня, надаючи слову нового лексичне значення.

Отже, можна сказати, що афіксація зберігає свою продуктивність в сучасній англійській мові, про що свідчить велика кількість слів, які виникають за допомогою словотворчих афіксів.

На формування англійської мови, як і на всі романо-германські мови, великий вплив внесла латинська мова. Так, в англійській мові одним з найбільш продуктивних суфіксів латинського походження вважається суфікс *-al*.

Наприклад, іменники, утворені від дієслів за допомогою суфіксів:

-al: approval, renewal, withdrawal, uprisal;

-ance: forbiddance, appearance, clearance, abidance;

-ence: consistence, dependence, emergence, preference;

-ancy: flippancy, repellency, ascendancy, trenchancy;

-ency: insistency, persistency, emergency, constituency.

Наступним найбільш продуктивним суфіксом є *-arian*. Наприклад, іменники, утворені від прикметників:

-arian: librarian, proletarian, grammarian, vegetarian.

Іменники, утворені від іменників:

-ian: Shakespearean.

Прикметники, утворені від іменників:

-al: temporal, actional, tidal, comical;

-ary: documentary, visionary, missionary, fractionary;

-ory: depository, laboratory, territory, compulsory;

-ese: Chinese, Japenese;

-ine: in masculine, feminine, stearin gelatin.

Прикметники, утворені від дієслів:

-ant: repellant, coolant, claimant, lubricant;

-ent: absorbent, solvent, dependent, persistent [53, 81].

Один суфікс може виконувати кілька функцій. Так, наприклад, суфікс *-er* позначає одночасно виконавця дії: *driver*, *worker*; інструмент (засіб): *harvester*, *chopper*; жителя будь-якої місцевості: *Icelander*, *Londoner*.

Англійські суфікси відрізняються непостійністю у вживанні і вираженні значень. Наприклад, в слові *writer* суфікс *-er* означає особу, проте у слові *typewriter* – це вже друкуючий пристрій.

Розглянемо утворення різних частин мови за допомогою найпродуктивніших суфіксів і їх значення в сучасній англійській мові.

Суфікси іменників:

1. *-er*: служать для позначення професій і роду заняття: *worker* – робочий, *writer* – письменник, *teacher* – вчитель; позначає предмети, інструменти, машини: *cutter* – різець, *transmitter* – передавач, *fighter* – винищувач, *cigarette-lighter* – запальничка;

2. *-ist*: позначає послідовників громадських, політичних та наукових течій і теорій: *communist* – комуніст, *socialist* – соціаліст, *fascist* – фашист, *Darwinist* – дарвініст; різні професії: *violinist* – скрипаль, *telegraphist* – телеграфіст, *novelist* – письменник-романіст, *botanist* – ботанік, *biologist* – біолог;

3. *-ess*: утворює іменники, що позначають особи жіночої статі: *heir-heiress* – спадкоємиця, *host-hostess* – господиня, *actor-actress* – актриса; іменники, що позначають тварин: *tigress* – тигриця, *leopardess* – самка леопарда, *lioness* – левиця;

4. *-or*: утворює іменники, які означають назви професій, занять: *decorator* – декоратор, *translator* – перекладач;

5. *-ism*: утворює іменники зі значенням «вчення», «теорія», «Доктрина»: *Marxism* – марксизм, *classicism* – класицизм;

6. *-ness*: надає іменникам значення стану, властивості, ознаки: *greatness* – велич, *kindness* – доброта, *happiness* – щастя;

7. *-ship*: позначає стан, ознаку: *leadership* – керівництво, *relationship* – спорідненість, *friendship* – дружба;

8. *-hood*: надає словам значення стану: *childhood* – дитинство, *motherhood* – материнство, *manhood* – мужність;

9. *-ance, -ence*: позначає процес дії: *assistance* – допомога; *preference* – перевага;

10. *-ment*: означає процес дії: *movement* – рух, *entertainment* – розвага;

11. *-tion, -ation, -sion, -ion*: позначає процес або результат дій наслідком: *translation* – переклад, *education* – освіта.

Суфікси дієслів:

1. *-ize, -ise*: дієслова означають «привести в стан»: *mobilise* – мобілізувати, *organize* – організувати;

2. *-en*: дієслова означають «приводити в стан»: *weaken* – слабшати, послаблювати; *sadden* – засмучувати;

3. *-fy, -ify*: дієслова означають «надати якість»: *intensify* – посилювати; *beautify* – прикрашати.

Суфікси прислівників:

1. *-ly*: утворює прислівники, що позначають: *badly* – погано, *nicely* – приємно, добре, *quickly* – швидко;

2. *-ward(s)*: прислівники означають напрямок: *backward* – назад, в зворотному напрямку; *westward* – спрямований на захід.

Суфікси прикметників:

1. *-wish*: використовується з основами прикметників, що позначають колір, утворює прикметники, що виражають наявність якості в слабкому ступені: *reddish* – червонуватий, *greenish* – зеленуватий, *yellowish* – жовтуватий, *foolish* – дурний, нерозумний;

2. *-ish*: зустрічається також в складі прикметників, що позначають національну приналежність: *English* – англійська, *Spanish* – іспанська;

3. *-ed*: прикметники означають «наділений предметом» може утворити прикметник фактично від будь-якого конкретного іменника: *horned* – рогатий, *bearded* – бородатий, *stockinged* – в панчохах, *booted* – в чоботях. Особливо продуктивний в утворенні складних прикметників типу: *long-legged* – довгоногий, *dark-haired* – темноволосий;

4. *-ly*: утворює прикметники, що виражають наявність ознаки: *womanly* – жіночний; *manly* – мужній; утворює прикметники, що виражають ознаку тимчасової регулярності: *weekly* – щотижневий, *yearly* – щорічний;

5. *-y*: утворює прикметники, що виражають присутність якості або ознаки: *stone* – *stone* (кам'янистий); *silk* – *silky* (шовковистий); *wind* – *windy* (вітряний);

6. *-less*: утворює прикметники, що виражають відсутність чого-небудь: *useless* – даремний, *heartless* – безсердечний, *helpless* – безпорадний;

7. *-able*: прикметники означають «здатна перетерпіти дію»: *acceptable* – прийнятний від дієслова *accept* – приймати; *bearable* – терпимий, стерпний – від дієслова *bear* – терпіти, виносити; *distinguishable* – помітний, відмітний – від дієслова *distinguish* – розрізняти, відрізняти;

8. *-ful*: прикметники означають наявність ознаки, вираженого основою: *peaceful* – мирний, спокійний від іменника *peace* – світ, спокій; *sorrowful* – сумний, скорботний – від іменника *sorrow* – сум, горе; *beautiful* – гарний, прекрасний – від іменника *beauty* – краса, виражає міру чого-небудь: *basketful* – повна корзина; *spoonful* – повна ложка;

9. *-ive*: утворює прикметники на основі дієслів та іменників, наприклад: *to create* – створювати, *creative* – творчий, творчий; *to act* – діяти, *active* – активний; *to impress* – виробляти враження, вражати, *impressive* – вражаючий, виразний; *an impulse* – імпульс, *impulsive* – імпульсивний; *a mass* – маса, *massive* – масивний;

10. *-ic*: утворює прикметники зі значеннями: а) що має склад або структуру основи: *atom* – атом, *atomic* – атомний; б) що має схожість з кимось: *Homeric* – гомерівський, гомеричний; *Byronic* – байронічний [37, 50].

2.3 Субстантивне суфіксальне утворення в сучасній англійській мові

Не всі нові слова своєчасно реєструються словниками, а лексичний склад мови поповнюється постійно. При сучасних темпах розвитку науки та техніки просто неможливо охопити в словниках весь той словниковий запас, який зустрічається в спеціальній літературі. Знання значення префікса та суфікса в

неологізмів майже завжди допомагає вибору правильного перекладу слова без допомоги словника і тим самим сприяє прискоренню перекладу.

Афіксальні одиниці, як правило, складаються цілком у руслі англійських словотворчих традицій. Їх морфологічна структура і характер мотивації значення ускладнюється уявленнями носіїв англійської мови про звичайне і стандартне слово. Тому поява похідних неологізмів свідомо помічається носіями мови тільки тоді, коли вони усвідомлюють новизну значення слова [2, 473].

Цей спосіб переважає при утворенні власне неологізмів. Похідне слово, так як і складне, характеризується розчленованістю і наявністю внутрішньої предикації [35, 43].

Афіксальні одиниці, за даними Кеннона, складають 24% всіх новоутворень і в незначній мірі поступаються складним словам. Однак ніколи ще в історії англійської мови кількість афіксів не була настільки багатою та різноманітною, як в наш час [4, 47].

Як було зазначено вище, афіксація – це утворення нової (похідної) основи з уже існуючою основи шляхом додавання до останньої словотвірної частки - афікса. Афіксація широко використовується й в українській мові. Афікси бувають двох типів: суфікси, або частки, що приєднуються до кінця похідної основи, та префікси – частинки, що приєднуються до початку похідної основи. Цей спосіб словотворення є найпродуктивнішим в сучасній англійській мові.

Розглянемо докладніше продуктивні суфікси, які мають полісемію.

Всього за останні 25 років в утворенні нових слів було використано 103 суфікса [28, 126]. Виділимо найпродуктивніші з цих суфіксів:

- А) субстантивні: *-ance, -arium, -(a)tion, -ee, -er, -ess, -ette, -ian, -ie(-y), -ing, -ism, -ist, -ite, -ity, -ment, -ness, -nik, -ocracy, -ocrat, -(e)ry, -ster* та інші;
- Б) ад'єктивні: *-able, -al, -an, -ed, -ic, -ish, -ist, -less, -oid, -ous, -y*;
- В) дієслівні: *-ate, -en, -(i)fy, -ise/-ize*.

Субстантивні суфікси – це суфікси, які утворюють іменник.

З усіх агентивних суфіксів іменників *-er* є найпродуктивнішим. Раніше цей суфікс мав агентивне значення та значення знаряддя, і міг поєднуватися тільки з основами дієслів та іменників. В даний час суфікс *-er* утворює нові іменники також від основ прикметників та числівників. Численну групу похідних складають утворення від дієслівних основ, приєднуючись до яких даний суфікс також виражає агентивне значення, але з різними відтінками: а) особа, яка постійно займається тим, на що вказує словотвірна основа (професійна діяльність даної особи); б) особа, що діє певним чином в даний час; в) особа, яка має ознаку, характеристикою або здатністю виробляти ту дію, на яку вказує основа. Дуже часто іменники з суфіксом *-er* мають всі три відтінки значення (полісемія).

Суфікс *-er* зі значенням знаряддя вживається для утворення іменників, що позначають пристосування, прилади, інструменти та інше, за допомогою яких виконується дія, вказана дієслівною основою.

Спираючись на дані нашого дослідження суфікс *-er* з агентивним значенням більш продуктивний в газетній публіцистиці і в лексиці індустрії гостинності поряд з суфіксом *-ing*.

У лексиці індустрії гостинності були зафіксовані лексеми з суфіксом *-er* з наступними значеннями: 1) носія дії: *bedder* (покоївка, в обов'язки якої входять прибирання і застиланні ліжок), *porter* (носій), *waiter* (офіціант), *entertainer* (аніматор), *skipper* (гість, який виїхав тайком, залишивши неоплачений чек); 2) предмета, що характеризується яким-небудь процесом: *duster* (пилосос); 3) нематеріального носія дії: *voucher* (ваучер, ордер, туристська путівка); 4) місця вчинення дії: *camper* (кемпер); *sleeper* (вільна кімната, яка з яких-небудь причин вважається зайнятою), *hunter* (стійка, прилавок); 5) предмети одягу: *slippers* (кімнатні туфлі або тапочки).

В сучасній англійській мові суфікс *-dom* утворює абстрактні іменники тільки від основ іменників, виражаючи при цьому ряд значень: 1) приєднуючись до основ іменників, що позначають осіб, наділених верховною владою, суфікс -

dom висловлює значення території, країни, володінь, на які поширюється влада цієї особи; 2) суфікс *-dom* висловлює значення суспільного становища чи стану, звання, сан, посаду тієї особи, на яку вказує словотвірна основа.

У деяких абстрактних іменників даний суфікс може виражати два значення: значення звання, титулу, рангу та значення території, країни, володіння (наприклад: *dukedom* – титул герцога, герцогство) [32, 75].

Англійський суфікс *-dom* може виражати збірне значення з відтінком зневаги, приниження. У цьому випадку він приєднується до основ тих агентивних іменників, які мають в своєму значенні елементи негативної оцінки: *noodldom* (від *noodle* – «балда, простак, дурень»); *rascaldom* (від *rascal* – «шахрай»), *dandydom* (від *dandy* – «денді», «чепурун»).

В газетній лексиці даний суфікс почав використовуватися для утворення нових слів і таким чином знайшов продуктивність. Наприклад: *bangdom*, *bogdom*, *suckerdom*.

Прикметою нового часу вважається зміна семантики існуючих в мові суфіксальних морфем в сторону розширення їх семантичних структур. Наприклад, у суфікса *-ism* з'явилося нове значення «дискримінація», яке реалізувало в нових словах *ableism*, *ageism*, *fattyism*, а суфікс *-ster* придбав не властиве йому значення предметності (*dumpster*).

Спостережувані в англійській мові, як і в українській, тенденції до демократизації та інтернаціоналізації мови приводять, з одного боку до появи значної кількості некодифіцированої лексики (розмовної, жаргонної), а з іншого – до термінологічної книжкової лексики. Наприклад, суфікс *-ese* надає своїм похідним жаргонний, зневажливий характер: *educationese* – жаргон людей в системі освіти, *Pentagonese* – мова Пентагону, жаргон військово-промислової компанії, *CIA-ese* – професійний жаргон американського розвідувального управління та інші. І, навпаки, суфікс *-eur*, який розвинувся з *-er*, придбав чітко виражену термінологічну приналежність до економічної сфери.

Суфіксальні одиниці поступаються префіксальними в кількісному відношенні, проте вони більш уживані в повсякденному спілкуванні і в більшій мірі марковані позначкою «сленг».

Так, одним з найбільш уживаних сленгових суфіксів є суфікс *-y/ie*, зареєстрований у словнику Барнхарта в якості суфікса, розвинув нове зневажливе (іронічне) значення, що утворює іменники за моделлю N + -y N. Слова, утворені за його допомогою, обмежені у вживанні рамками неофіційного спілкування, переважно серед молоді.

Наприклад: *groupie* – шанувальник поп-ансамблю або зірки, всюди супроводжує їх; *roadie* – член групи музикантів, відповідальний за транспортування і установку апаратури; *weary* – сентиментальний фільм; *preppie* – учень приватної привілейованої школи (вживається з іронією представниками середнього класу); *tekky* (*techno-freak*) – чоловік, одержимий технічними нововведеннями.

У 80-ті роки помітно знизив свою активність популярний в 60-і роки сленговий суфікс *-nik*. (*folknik* – співак народних пісень, *beatnik* – шанувальник бітової музики, *piecenik* – співак, виконавець пісень протесту).

Останнім часом функціонування суфікса *-nik* обмежена політичними сферами. Наприклад: *freeznik* людина, що підтримує мораторій (або заморожування) виробництва і використання ядерної зброї.

Аналіз особливостей структури похідних основ показав, що серед них виділяються аббревіатури, акроніми, складні слова і навіть фрази, що є новою тенденцією в афіксальному словотворенні.

Однією з найпродуктивніших суфіксальних моделей останнього десятиліття з похідними основами подібного типу є модель *Acronym + ie N*, наприклад: *yurpie* (*young urban professional people*). Порівняно з *yumpie*, що з'явилося трохи пізніше (*young upwardly mobile professional people*). Обидві одиниці з'явилися на початку 80-х років для позначення молодих процвітаючих амбітних міських жителів, зайнятих в сферах реклами і торгівлі.

За аналогією з *yuppies* в мові останніх десятиліть з'являються слова *muppie* (*middleaged urban professional people*); *gruppie* (*grown-up urban professional people*); *ruppie* (*young urban Republican*) (слово з'явилося під час президентської кампанії 1984 г.); *guppie green + yuppie* (*ecologically-minded yuppie*); *rumpie* (*rural upwardly mobile people*). В окремих публікаціях можна зустріти новоутворення *bluppie* (*black urban professional people*).

Всі одиниці, утворені за цією моделлю, як показали тести з носіями мови, несуть іронічні конотації, які посилюються за рахунок суфікса *-ie*, їх вживання в певній мірі обмежена представниками середнього класу.

Суфікс *-ory* надає іменникам значення місця, приміщення, в якому протікає виробничий процес, і значення виду виробничої діяльності людей, наприклад: *depository* (склад, сховище).

Для публіцистичного стилю характерна поява афіксальних неологізмів з певним набором афіксів, а також незвичайне поєднання основ і афіксів, які в інших стилях мови є непродуктивними. У багатьох випадках такі афікси розвивають нові значення, раніше їм не властиві.

Наприклад, англосаксонський суфікс *-ship* свого часу вживався для освіти абстрактних іменників зі значенням стану, положення, наприклад: *friendship*, *leadership*, *lordship*.

Його давно вже вважають непродуктивним, так як протягом багатьох століть нові слова з ним не утворювалися. У газетній лексиці суфікс *-ship* з морфемой *-man* утворює абстрактні іменники зі значенням якості, ознаки: *brinkmanship*, *craftmanship*, *oneumanship*, *showmanship*.

Ще однією особливістю є велика ступінь розчленованості нових афіксальних одиниць, які є результатом стягнення словосполучень, в яких предикативная зв'язок легко експлікується трансформацією предикативації: *no-goodnik a person who is good for nothing*; *good-willnik a person who does not wish you good*. Порівняйте: *do-it-yourselfer a person who does everything himself at home*; а також: *do-nothinger*; *right-to-lifer*. Очевидно, в даному випадку діє

тенденція до вираження будь-якої думки, хоч би якою складною вона не була, в межах одного слова, яке, на думку носіїв мови (інформантів), володіє набагато більшими змістовними і експресивними можливостями, ніж словосполучення. «В основі створення багатьох похідних і складних слів англійської мови лежить несвідома переконаність в тому, що сказане багатьма або декількома словами ніколи не буває настільки ж яскраво, переконливо, «ємко», ніколи не передає так повно і глибоко всю думка, як сказане одним словом» [53, 140].

2.4 Ад'єктивне суфіксальне утворення в сучасній англійській мові

Ад'єктивні суфікси служать для творення прикметників.

Прикметник – це частина мови, яка характеризується загальним категоріальним значенням якості, властивості, ознаки. Це значення ознаки ясно виражається у прикметнику та в його синтаксичному вживанні і в морфологічних особливостях.

«Прикметники позначають ознаку предметів безпосередньо або через відношення цих предметів» [25, 37].

Англійські прикметники розрізняють наступні основні категорії: якісні та відносні.

Якісна ознака за його опредметнення передається іменником, утвореним від ад'єктивних основи: *red* (червоний) – *redness* (почервоніння), *brief* (стислий) – *brevity* (стислість), *long* (довгий) – *length* (довжина) [25, 34].

Відносні прикметники побічно характеризують предмети, вказуючи на ознаки, пов'язані зі ставленням до предмету, місця, часу: *wood* (дерево) – *wooden* (дерев'яний), *mathematics* (математика) – *mathematical* (математичний), *history* (історія) – *historical* (історичний) [11, 205].

В.Н. Жигadlo, І.П. Іванова, Л.Л. Іофік звертають увагу на той факт, що «прикметники в сучасній англійській мові не мають категорій роду, числа і відмінка, в той час як, прикметник в давньоанглійській мові мав ці категорії, але втратив їх в середньоанглійський період. Єдина граматична категорія,

притаманна прикметнику в англійській мові – це категорія порівняння, яка передає ступінь інтенсивності ознаки, що виражається прикметником. Ця категорія властива тільки якісним та кількісним прикметникам» [25, 40].

З точки зору структурних особливостей всі англійські прикметники поділяють на три види: прості, похідні і складні.

1) прості прикметники складаються з одного кореня: *red* (червоний), *big* (великий);

2) похідні прикметники мають певні суфікси та префікси: *natural* (природний), *incorrect* (неправильний);

3) складні прикметники складаються з двох і більше слів: *snow-white* (білий), *dark-blue* (темно-синій).

Складні прикметники є однією з найпродуктивніших форм словотворення в сучасній англійській мові. Вони діляться на якісні, що класифікують та позначають кольори [32, 128].

Вважається, що деякі складні прикметники досить нестандартні, тому що вони складаються зі слів, які не вживаються в мові самотійно. Наприклад: *pamby-pamby* (сентиментальний, чутливий), *higgledy-piggledy* (безладний, хаотичний), *topsy-turvy* (безладний, хаотичний) [24, 91].

Що стосується морфемики, то кожне слово являє собою деяку єдність значення та звучання. Морфеми пов'язані з певним значенням, вони служать будівельним матеріалом для мови [9, 99].

З.А. Харитончик зазначає, що морфемна структура слова встановлюється на підставі входження слова хоча б в один співвідносний ряд з якоюсь іншою мовною одиницею і є результат виділення в слові найдрібніших значущих частин [48, 99].

Існують кореневі морфеми та словотвірні афікси, які діляться на словотвірні суфікси, що стоять після кореня та словотвірні префікси, що передують корені.

В.Н. Жигадло, І.П. Іванова, Л.Л. Іофік відзначають, що прикметники формуються за допомогою суфіксації (морфологічний спосіб) або словоскладання (синтаксико-морфологічний) [25, 38].

Відносні прикметники зазвичай мають суфіксальну структуру.

З.А. Харитончик вказує, що існують суфіксальні словотвірні поля прикметника, які представляють собою об'єднання похідних різних словотворчих моделей або типів, з єдиним спільним значенням. Слідом за А.Я. Загоруйко, ми розглядаємо словотвірне поле (СП), як поле, яке обмежується утворенням слів однієї частини мови від похідних основ та словоформ тільки однієї певної частини мови. СП складається з сукупності мікрополів. А.Я. Загоруйко вважає, що словотвірні поля, що охоплюють усю похідну базу, від якої утворюються слова тієї чи іншої частини мови, слід називати комплексними СП (далі КСП). Отже, КСП включає ряд СП [29, 10]. Наприклад:

- 1) поле відносин (5 суфіксів: *-al, -ic, -ical, -ac, -ite*);
- 2) поле наявності або відсутності якості (13 суфіксів: *-y, -less, -ous, -ed, -ful, -ish, -able, -ate, -ive, -ly, -some, -ory, -ant/-ent*);
- 3) поле здатності чи нездатності до дії (13 суфіксів: *-able, -ive, -osy, -ant, -ent, -y, -less, -some, -ful, -lie, -ate, -ish, -ous, -ly*);
- 4) поле подібності (13 суфіксів: *-y, -ish, -ly, -oid, -ed, -an, -esque, -ine, -en, -ate, -ar, -ous, -ful*);
- 5) поле приналежності (9 суфіксів: *-an, -asy, -ar, -ine, -ish, -ese, -ous, -ile, -ern*);
- 6) поле зі значенням «зроблений з» (3 суфікса: *-en, -y, -ine*);
- 7) поле каузації (3 суфікса: *-some, -y, -ful*).

Суфікси прикметників: *-able/-ible/-uble* (*unbearable, audible, soluble*), *-al* (*formal*), *-ic* (*poetic*), *-ical* (*ethical*), *-ant/-ent* (*repentant, dependent*), *-ary* (*revolutionary*), *-ate/-etc* (*accurate, complete*), *-ed/-d* (*wooded*), *-ful* (*delightful*), *-an/ian* (*African, Australian*), *-ish* (*chilidish*), *-ive* (*active*), *-less* (*useless*), *-like*

(*lifelike*), *-ly (mainly)*, *-ous/-ious (tremendous, curious)*, *-some (tiresome)*, *-y (cloudy, dressy)* [9, 22].

В.Н. Жигadlo, І.П. Іванова, Л.Л. Іофік, А.І. Смирницький, Г.Б. Антрушина, О.В. Афанасьєва та М.М. Морозова виділяють наступні найбільш характерні продуктивні суфікси прикметників [45, 82]:

-able – оформляє прикметники, утворені від дієслова зі значенням пасивної можливості здійснення дії: *eatable, readable*. Не продуктивним варіантом суфікса *-able* історично є суффікс *-ible*, зустрічається у прикметниках, запозичених з латинської мови, і не утворює нових слів в англійській мові;

-al – оформляє зазвичай прикметники, що виникають у науковій термінології на латинській та грецькій іменниковій основі: *elemental, bacterial*. Суфікс *-al* дуже часто виступає в поєднанні з суфіксом *-ic*: *biological, typical, musical* та інші;

-ed – утворює прикметники від іменників і передає значення володіння предметом, що позначається іменником: *bearded, buckled*. Прикметники з суфіксом *-ed* можуть бути омонімічні дієприкметникам II, утвореним від слабких дієслів.

-less – утворює від основ іменників основи прикметників зі значенням відсутності ознаки, позначеного іменником: *painless, tearless, fearless, heartless*;

-y – утворює прикметники від іменників та дієслів; передає в основному значення подібності, схожості з предметом, що позначається іменником-основою: *beefy, beady*; схожість може бути в переносному значенні: *stony, snaky*. При утворенні прикметників від дієслів суфікс *-y* передає ознаку, пов'язану з даною дією або станом: *catchy, shaky, sulky*.

Крім типових продуктивних суфіксів, у прикметників є велика кількість непродуктивних суфіксів. Малопродуктивним є суфікс *-ful*, що означає наявність властивості, що позначається іменником-основою: *beautiful, joyful* [25, 37].

Непродуктивними суфіксами є суфікси: *-ent*, *-ant*, *-ute*, які, мабуть, ніколи не давали новоутворень на англійському ґрунті. Як правило, ці суфікси оформляють слова з неповною членімістю: *innocent*, *brilliant*, *absolute* [25, 38].

Виникнення похідних з тих чи інших словотворчих моделей, таким чином, є результат дії численних закономірностей, або правил. Слід зазначити, що словотвір залежить від набагато більшого числа факторів в порівнянні, наприклад, з синтаксисом, настільки більшого, що деякі лінгвісти схильні бачити в системі похідних слів в цьому продукті словотворчих процесів лише набір виключень, або повний набір нерегулярностей.

Як способи, так і засоби словотворення історично мінливі. Одні з них залишаються продуктивними і в сучасній мові, інші непродуктивні.

Продуктивними для того чи іншого періоду вважаються засоби та способи словотворення, за допомогою яких в цей період утворюються нові слова. Отже, критерієм продуктивності афікса може служити тільки наявність утворених за його допомогою неологізмів.

Непродуктивними також є суфікси прикметників: *-en*, *-ly*, *-some* та інші [6, 83].

Інші суфікси, що збереглися в небагатьох словах в сучасній мові, вже не усвідомлюються. Такі суфікси називають мертвими. При відділенні їх вільної основи часто не залишається. Наприклад, суфікси прикметників *-id* (*horrid* – *жахливий*); *-ile* (*fragile* – *крихкий*) [9, 118].

В англістиці дослідники звертають увагу на історичну мінливість засобів словотвору, яка полягає не тільки у відмиранні одних афіксів та заміні їх іншими, але і в накопиченні ними нових значень. Яскравим прикладом, на думку І.В. Арнольд, є англосаксонський суфікс *-isc* (суч. *-ish*), який значно розширив свої можливості. Спочатку він додавався тільки до назв країн для позначення народу і був пов'язаний з умлаутом (*Englisc*). Але в деяких випадках умлаут був неможливий (*Irisc*), за аналогією зник умлаут та в словах *Scottish* і *Danish* (раніше *Scyttisc*, *Danisc*). Потім суфікс став застосовуватися для утворення інших

прикметників, що характеризують цілий народ: *British, Irish, Spanish* або будь-яку особу: *boyish, girlish*, а також, до будь-якої основи іменника або прикметника: *bookish, biggish, oldish, youngish* [9, 92].

Таким чином, з точки зору їх словотворчої активності, суфікси, а також й префікси, підрозділяються на продуктивні та непродуктивні, серед останніх виділяється група мертвих.

І.В. Арнольд приходять до висновку, що історична мінливість способів словотвору виражається також і в зміні самих словотворчих засобів: то, що було раніше окремими словом, стає частиною складного слова, а потім може стати суфіксом.

Продуктивний суфікс прикметників *-y* (ін. -англ. *iz*) зі значеннями: а) характеризується тим або повний того, що зазначено коренем: *angry, stony, sandy*. б) схильний до того, що зазначено в корені: *chatty*, омонімічен зменшувальному суфіксу іменників, походження якого неясно: *Johnny* та суфіксу абстрактних іменників *-y*: *country, glory, jealousy, victory*. Подібних прикладів можна навести чимало.

-ly продуктивний суфікс прислівників омонімічен *-ly* непродуктивному суфіксу прикметників (*lively, lonely, lovely, friendly*). Омонімічні непродуктивні суфікси *-en*, який утворює дієслова та *-en*, який утворює прикметники (*to widen, wooden*). Омонімічні суфікси *-ful* у прикметників та іменників *-ful*: *spoonful (n.), Skillful (adj.)* [9, 122].

Зі сказаного вище випливає, що продуктивність – це статична особливість словотворчої системи, це облік результатів її дії, це відображення реалізації можливості різних словотворчих моделей в певні періоди часу до словотворення. Багато словотворчих моделей розрізняються саме в кількісному аспекті.

Необхідно зауважити, що нараз розуміння продуктивності, особливо в зарубіжній лінгвістиці, не дорівнює її традиційній трактовці в чисто кількісному аспекті. Продуктивність, без обговорення якої рідко обходяться праці з граматики і жодна робота по словотвору, вважається не тільки як функцією від

сукупної дії численних фільтрів, які дозволяють або блокують утворення нових одиниць. Вона, як з'ясували розгорілі суперечки, пов'язана з тим типом мовної діяльності мовців, яка управляється певними закономірностями і в результаті якої в лексиконі виникають нові одиниці. Цим продуктивність відрізняється від креативності, або нерегульованого правилами мовної поведінки мовців, в основі якої лежить усвідомлений намір створення при породженні нової одиниці якогось особливого ефекту, а саме породження, по своїй суті аналогічне і тому непередбачувана, відбувається з опорою на непродуктивні і унікальні зразки [47, 118].

Висновки до 2 розділу

Словниковий склад – найбільш мінлива і рухома сторона мови, яка безпосередньо реагує на те, що відбувається в світі реалій, в ній безпосередньо відображаються наші уявлення про різні явища позамовної діяльності.

Суфіксація завжди грала значну роль в утворенні мовних одиниць, в тому числі і в давньоанглійській мові. Виділяється, перш за все, група суфіксів, за допомогою яких утворюються іменники, що позначають дійову особу. Ці суфікси приєднуються до основ іменників або дієслів.

За допомогою суфіксів від одних іменників можна утворити інші іменники з новими значеннями. У слові може бути один суфікс, а може бути кілька. Суфікс не є обов'язковим елементом слова. Суфікси найчастіше виражає словотвірні значення, що використовуються як словотвірні засоби. Такі суфікси називають словотвірними. Деякі суфікси служать для вираження граматичних значень, тобто утворюють граматичні форми слів, їх називають формотворчими. Іменники та прикметники частіше утворюються за допомогою суфіксів. За фонемним складом суфікси бувають однофонемні та багатофонемні. За початковою та кінцевою фонемою вони можуть бути відкритими та закритими.

Суфіксальний спосіб словотворення в англійській мові найбільш характерний для прикметників. Суфікси прикметників – це значущі частини слова, які приєднуються до іменника або дієслова, і тим самим утворюють нові слова.

Якщо класифікувати суфікси прикметників за способом утворення, то можна виділити дві категорії: суфікси, що утворюють прикметники з іменників та суфікси, що утворюють прикметники з різних частин мови. До першої категорії відносяться суфікси *-less, -ese, -ian, -centric, -ed, -ful, -like, -ous, -proof*.

До суфіксів, що вживаються з різними частинами мови, для утворення прикметників відносять: *-y, -al, -ary, -ish, -able (-ible), -ive (-sive), -ic, -ant, -ical, -ward*.

ВИСНОВКИ

Одним із шляхів поповнення словникового складу будь-якої мови є словотворення. Словниковий склад сучасної англійської мови поповнюється, в основному, шляхом словотворення і запозичень. Словотворення визначають як сукупність діючих у мові правил і способів утворення нових слів на базі тих, що вже існують в мові. Мова та її словотвір є основним центром уваги лінгвістів як вітчизняних, так і зарубіжних. Основне завдання словотвору полягає у вивченні формальних, семантичних, генетичних закономірностей і особливостей утворення нових лексичних одиниць, які виникають в процесі розвитку мови.

На сучасному рівні розвитку мовознавства, у той час як загальнотеоретичні основи семантичного аналізу вже досить розроблені, виникає потреба дослідити окремі групи субстантивних та ад'єктивних одиниць, що забезпечує більш глибоке розуміння закономірностей мовної системи.

Утворення нових слів з певним лексичним й семантичним значенням здійснюється за допомогою продуктивних способів творення: афіксації (префіксації та суфіксації), конверсії, скорочення, основоскладання.

Афіксація є одним із найпоширеніших способів словотвору на даному етапі розвитку англійської мови. Приєднуючись до продуктивної основи, афікс виражає певне значення, він повинен легко виокремлюватися як словотворчий елемент. Він слугує також для утворення нових слів від основ іншого походження і має бути продуктивним.

Суфікси можуть приєднуватися до кореня (*read – reader, dance – dancer, own – owner, employ – employee, mountain – mountaineer*), утворювати різні частини мови (*faith – faithful – faithfulness, prevention – preventive, pain – painful, danger – dangerous, tumor – tumoral, excess – excessive – excessiveness, joy – joyful – joyfulness*).

За допомогою суфіксів утворюються нові слова з різним семантичним та стилістичним діапазоном: *painful – painless; thoughtful – thoughtless, harmful – harmless*.

Сьогодні суфіксальний словотвір є одним із домінуючих способів збагачення словникового складу англійської мови. Саме тому він відзначається численною кількістю суфіксів. Однак, як зауважують науковці, довготривалість словотвору за участю афіксів, не є показником незмінності їх складу. Одним із факторів розвитку суфіксального словотвору є наявність в системі англійської мови етимологічно гетерогенних постпозитивних дериваційних елементів та їх здатність утворювати численні інновації.

Серед суфіксів значущу продуктивність виявляють словотворчі елементи, які беруть участь в утворенні іменників та прикметників, тобто – субстантивні та ад'єктивні афікси.

Субстантивні суфікси – це суфікси, які утворюють іменник.

З усіх агентивних суфіксів іменників *-er* є найпродуктивнішим. Раніше цей суфікс мав агентивне значення та значення знаряддя, і міг поєднуватися тільки з основами дієслів та іменників. В даний час суфікс *-er* утворює нові іменники також від основ прикметників та числівників.

Ад'єктивні суфікси є постпозитивними словотворчими елементами та утворюють транспонуючи деривати за моделлю: твірна основа + суф. > прикметник. Таким чином, під ад'єктивними суфіксами нами розуміються словотворчі елементи постпозитивного характеру, які утворюють деривати-прикметники із будь-яких інших частин мови.

Корпус ад'єктивних суфіксів, головним чином, складають відіменникові елементи (*-able, -al, -ic, -ly, -ward, -y*) та віддієслівні афікси (*-able, -ant, -ive*).

Таким чином, суфікси: *-er, -ess, -an, -ian, -age, -al, -ance, -ancy, -ence, -ie (-y), -ing, -ism, -ist, -ite, -ity, -ment, -ness, -nik, -ocracy, -ocrat, -(e)ry* в основному вживаються для утворення іменників, тоді як суфікси: *-able, -ible, -al,*

-an, -ar, -ary, -ory, -ed, -ic, -ish, -ist, -less, -oid, -ous, -y утворюють прикметники в сучасній англійській мові.

Суфікс видозмінює, уточнює значення кореня та всього слова, відносячи його до певної частини мови.

Отже, словотворення є активним процесом у розвитку лексики англійської мови, збагачення її ресурсів є творення нових слів. Словниковий склад англійської мови збагачується в основному за рахунок утворення нових слів, за допомогою афіксації, конверсії, основоскладання, словоскладання та скорочення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авакова В.А. Новообразования с префиксом анти- в современных СМИ / В.А. Авакова // Культурная жизнь юга России (издание ВАК РФ). – 2007. – № 2. – С. 89 – 93.
2. Александрук І.В. Когнітивні та мовні механізми утворення неологізмів у творах жанру фентезі / І.В. Александрук // Науковий вісник. – 2007. – С. 469 – 475.
3. Алексеев А.Я. Сопоставительная стилистика: учеб. пособие / А.Я. Алексеев. – Д.: НГУ, 2012. – 470 с.
4. Андреева В.К. Некоторые тенденции в словообразовании английского языка последней четверти XX века. Языковая личность: проблемы креативной семантики. К 70-летию проф. И.В. Сентенберга. Сб. научных трудов / В.К. Андреева, Т.В. Максимова. – Волгоград: Перемена, 2000. – С. 46 – 54.
5. Антипина О.П. Структурно-словообразовательная характеристика адъективных паронимов русского и английского языков / О.П. Антипина // Вестник Челябинского государственного университета. – 2012, № 23 (277). Вып. 69 – С. 14 – 17.
6. Антрушина Г.Б. Лексикология английского языка / Г.Б. Антрушина, О.В. Афанасьева, Н.Н. Морозова. – М.: Дрофа, 2001. – 288 с.
7. Аракин В.Д. Возникновение корневого или бессуффиксального способа словообразования в английском языке. – В кн.: Сб. статей по языкознанию памяти проф. М.В. Сершевского / В.Д. Аракин. – М.: 1961. – 310 с.
8. Аракин В.Д. История английского языка / В.Д. Аракин – М.: Физматлит, 2003. – 272 с.
9. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка / И.В. Арнольд. – М.: Изд-во лит-ры на ин. языках, 1959. – 351 с.
10. Ахманова О.С. Словник лінгвістичних термінів / О.С. Ахманова. – М.: Кижковий дім «Ліброком», 2010. – 5-е вид. – 576 с.

11. Блох М.Я. Теоретические основы грамматики: учеб. пособия для студентов / М.Я. Блох – М.: «Высшая школа», 1986. – 160 с.
12. Бортничук Е.Н. Словообразование в современном английском языке / Е.Н. Бортничук, И.В. Василенко, Л.П. Пастушенко. – К.: Высш. школа, 1988. – 261 с.
13. Ботчук Е.Н. Словообразование в современном английском языке / Е.Н. Ботчук – К., 1988. – С. 46 – 50.
14. Бричева М.М. Словообразовательное поле собственно английских прилагательных в современном английском языке (на основе анализа словаря Chambers 21st Century Dictionary, 1996) / М.М. Бричева // Вестник Адыгейского государственного университета. Сер.: Филология и искусствоведение – 2011, Вып. 1 – С. 74 – 78
15. Будагов Р.А. Несколько замечаний о «ложных друзьях переводчика» / Р.А. Будагов – М: Мастерство перевода, 1971. – 362 с.
16. Веселая Е.В. Словообразовательное поле глаголов в современном английском языке. Этимологический и структурно семантический аспекты (на основе словаря Concise Oxford English Dictionary, 11th ed.2004): Дис. канд. филол. наук / Е.В. Веселая. – Ростов н/Д., 2009. – 17 с.
17. Володина М.Н. Язык СМИ – основное средство воздействия на массовое сознание / М.Н. Володина // Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования. – М., 2003. – 75 с.
18. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка / И.Р. Гальперин. – М., 1958. – 332 с.
19. Гарифуллина Л.А. Суффиксальный способ образования терминов индустрии гостеприимства в английском языке / Л.А. Гарифуллина // Материалы Всероссийской научно-практической конференции. – Казань: Изд-во КазГАУ, 2007. – Т. 74, часть 2. – С. 223 – 227.
20. Гинзбург Р.З. Лексикология английского языка / Р.З. Гинзбург, С.С. Хидекель, Г.Ю. Князева. – М.: 1979. – 269 с.

21. Головин Б.Н. Терминология / Б.Н. Головин, Ф.М. Березин // Общее языкознание. – М., 1979. – С. 264 – 268.
22. Елисеева В.В. Лексикология английского языка: учебник / В.В. Елисеева. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2003. – 44 с.
23. Ефремова Т.Ф. Толковый словарь словообразовательных единиц русского языка / Т.Ф. Ефремова. – М.: Академия, 2006. – 658 с.
24. Жарких Е.Ю. Типы соотношений прилагательных и коррелятивных им наречий в современном английском языке: автореф.дис. ... канд.филол.наук: 12.02.82. / Е.Ю. Жарких. – Одесса, 1983. – 165 с.
25. Жигадло В.Н. Современный английский язык. Теоретический курс грамматики / В.Н. Жигадло, И.П. Иванова, Л.Л. Иофик – М.: Изд-во лит. на иностр. яз., 1956. – 349 с.
26. Жлуктенко Ю.А. Английские неологизмы / Ю.А. Жлуктенко, В.А. Березинский. – К.: Наукова думка, 1983. – 154 с.
27. Жлуктенко Ю.А. Конверсія в сучасній англійській мові як морфологічно-синтаксичний спосіб словотворення. Питання мовознавства / Ю.А. Жлуктенко. – К., 1958. – 250 с.
28. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка / В.И. Заботкина. – М.: ВШ, 1989. – 126 с.
29. Загоруйко А.Я. Словообразовательное поле глаголов в современном английском языке / А.Я. Загоруйко // Актуальные проблемы лексических и синтаксических микросистем: сб. ст.к 80-летию проф. А.Я. Загоруйко. – Ростов н/Д: Изд-во РГПУ, 2000. – С. 8 – 24.
30. Иванова И.П. Теоретическая грамматика современ. английского языка / И.П. Иванова, В.В. Бурлакова, Г.Г. Почепцов. – М.: Высш. школа, 1981. – 285 с.
31. Ильиш Б.А. Современный английский язык. Теоретический курс / Б.А. Ильиш. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1950. – 347 с.
32. Каращук П.М. Словообразование английского языка: учебное пособие / П.М. Каращук. – Москва: Высшая школа, 1977. – 303 с.

33. Каушанская В.Л. Грамматика английского языка: Пособие для студентов факультетов иностранного языка / В.Л. Каушанская. – М.: Высшая школа, 1991. – 144 с.
34. Кондрашева О.В. Представленность продуктивных / непродуктивных английских суффиксов в частотных стратах BNC / О.В. Кондрашева // Гуманитарные науки: филология. – 2013. - №2. – С.121 – 128.
35. Кубрякова Е.С. Типы языковых значений. Семантика производного слова / Е.С. Кубрякова. – М.: Наука, 1981. – 258 с.
36. Кубрякова Е.С. Что такое словообразование / Е.С. Кубрякова. – М., 1965. – 78 с.
37. Лашкевич О.М. Тенденции словообразования в современном английском языке / О.М. Лашкевич // Вестник Удмуртского Университета: Филологические науки. – 2007. –№5. – С. 45 – 52.
38. Лопатина Т.Ю. О различных подходах к описанию семантики конструкций NOUN+NOUN в английском языке / Т.Ю. Лопатина // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота, 2009. -№ 1 (3). С. 127 – 131.
39. Матвеева Д.С. Полисемантика аффиксального способа словообразования в современном английском языке / Д.С. Матвеева // Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева. – 2010, Выпуск № 4 – С. 1 – 10.
40. Мешков О.Д. Словообразование современного английского языка / О.Д. Мешков. – М.: Наука, 1976. – 275 с.
41. Миньяр-Белоручева А.П. Английский язык. Учебник устного перевода / А.П. Миньяр-Белоручева, К.В. Миньяр-Белоручев. – М.: 2005. – 352 с.
42. Назарова Т.Б. Филология и семиотика. Современный английский язык / Т.Б. Назарова. – М.: 1994. – 182 с.
43. Раєвська Н.М. English lexicology / Н.М. Раєвська. – К.: Вища школа, 1971. – 94 с.
44. Сдобников В.В. Теория перевода / В.В. Сдобников, О.В. Петрова. – М.: АСТ, 2008. – 444 с.

45. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка / А.И. Смирницкий. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1956. – 260 с.
46. Уланова С.Б. Грамматическая семантика как объект грамматической стилистики: Формо и словообразование в современном английском языке: Дис...канд.филол.наук / С.Б. Уланова. – М., 2006. – 204 с.
47. Харитончик З.А. Лексикология английского языка / З.А. Харитончик. – Минск: Высш. школа, 1992. – 229 с.
48. Царев П.В. Транспозиция в английском словообразовании / П.В. Царев // Иност. яз. в шк. – 1984. – № 5. – С. 6 – 10.
49. Шарандин А.Л. Лексическая грамматика как объект когнитивной лингвистики / А.Л. Шарандин // Вопросы когнитивной лингвистики. Выпуск №3. 2015. – С. 72 – 79.
50. Шафиков С.Г. Типология лексических систем и лексико-семантических универсалий / С.Г. Шафиков. – Уфа: РИО БашГУ, 2004. – 238 с.
51. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика / А.Д. Швейцер. – М.: Воениздат, 1973. – 280 с.
52. Штелинг Д.А. Грамматическая семантика английского языка. Фактор человека в языке / Д.А. Штелинг. – М.: Изд-во: МГИМО, ЧеРо, 1996. – 254 с.
53. Янутик С.Я. Особенности словообразовательной аффиксации в английском языке / С.Я. Янутик // Научные ведомости. Серия Гуманитарные науки. – 2013. – №27 (170). – С. 79 – 84.
54. Adams V. An Introduction to Modern English Word formation / V. Adams. – London: Longman, 1973. – 230 p.
55. Adams V. Complex Words in English / V. Adams. – Harlow: Longman, 2001. – 173 p.
56. Barber C. Early Modern English / C. Barber. – London: A. Deutsch, 1976. – 360 p.
57. Barder Ch. Linguistic change in present-day English / Ch. Barder. – London, 1964. – 91 p.

58. Benvenist E. English lexicology / E. Benvenist. – Moscow: Prosveshchenie, 1975. – 242 p.
59. Ginzburg R.S. A course in modern English lexicology / R.S. Ginzburg. – M., 1966. – 166 p.
60. Gries S.T. A Corpus-linguistic Analysis of English -ic vs -ical adjectives. / S.T. Gries // ICAME Journal. – 2001, - № 25. – P. 65 – 107.
61. Jespersen O. Essentials of English Grammar / O. Jespersen. – London, 1956. – 73 p.
62. Jespersen O. Modern English Grammar on Historical Principles. Part VI: Morphology / O. Jespersen. – Copenhagen: E. Munksgaard, 1942. – 570 p.
63. Kaunisto M. Variation and change in the lexicon. A corpus-based analysis of adjectives in English ending in *-ic* and *-ical* / M. Kaunisto. – N.Y.: Rodopi, 2007. – 364 p.
64. Lindsay M. Natural selection in self-organizing morphological systems / M. Lindsay, M. Aronoff // Morphology in Toulouse, ed. by Nabil Hathout, Fabio Montermini & Jesse Tseng. – Munchen: Lincom Europa, 2013. – P. 133 – 153.
65. Lukina Yu. Substantival-adjectival word formation in the modern english / Yu. Lukina // Європейські мови – 2019: інновації та розвиток: за матеріалами 17-ї міжнародної студентської конференції. Збірник наук.студ. робіт. – Електронне видання. – Дніпро, 2019. – С. 36 – 37.
66. Marchand H. The Categories and Types of Present Day English Word Formation / H. Marchand. – München: C.H. Beck, 1969. – 545 p.
67. Marchand H. Word-building in the English language / H. Marchand. – Cambridge: Cambridge University Press, 1980. – 293 p.
68. Marsden P. Adjective Pairs in -ic and -ical / P. Marsden // Lebende Sprachen. – 1985, № 30. – P. 26 – 33.
69. Nevalainen T. Early Modern English Lexis and Semantics in The Cambridge History of the English Language, Volume III: 1476–1776 / T. Nevalainen // edited by R. Lass. – Cambridge: Cambridge University Press, 1999. – P. 332 – 458.

70. Ross N.J. The -ic and -ical Pickle / N.J. Ross // English Today. – 1998, -№14. – P. 40 – 44.
71. Schibsbye K. A Modern English Grammar. 2nd edition / K. Schibsbye. – London: Oxford University Press, 1970. – 390 p.
72. Stockewell R. English Words. Historic and structure / R. Stockewell, D. Minkova. – N.Y.: Cambridge University Press, 2001. – 208 p.
73. Sweet H.A. New English Grammar. Part I: Introduction, Phonology, and Accidence / H.A. Sweet. – Oxford: Clarendon Press, 1891. – 168 p.
74. Todd L. International English Usage / L. Todd, I. Hancock. – London: Croom Helm, 1986. – 520 p.
75. Urdang L. Suffixes and Other Word-Final Elements of English / L. Urdang. – Detroit: Gale Research Company, 1982. – 363 p.

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 66 с., 1 таблиця, 75 джерел.

Об'єкт дослідження: суфіксальне словотворення в сучасній англійській мові.

Предмет дослідження: субстантивно-ад'єктивне словотворення у сучасній англійській мові.

Мета дипломної роботи полягає у вивченні особливостей утворення іменників та прикметників за допомогою суфіксів.

Методи дослідження: для вивчення проблеми, поставленої у роботі, використовувалися такі загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція. У **вступі** охарактеризований стан сучасного словотворення, конкретизовані завдання на дипломну роботу.

У **теоретичній частині** визначено поняття словотворення; дослідженні особливості словотворення в сучасній англійській мові. Визначені загальні характеристики суфіксації, а також функції суфіксальної морфеми.

У **практичній частині** проаналізовано субстантивно-ад'єктивне словотворення в англійській мові; з лексикографічних джерел виписано прикметники та іменники з різними суфіксами та описані особливості їх словотворення.

Теоретична новизна роботи полягає у дослідженні особливостей субстантивно-ад'єктивного словотворення в сучасній англійській мові, що вносить певний вклад у розвиток теоретичних аспектів перекладознавства та лексикології.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання отриманих даних, як при вивченні, так і у викладанні англійської мови. Знання основних способів словотворення можуть допомогти у засвоєнні нових англомовних слів і розумінні їх значень.

Ключові слова: СЛОВОТВОРЕННЯ, СУФІКСАЦІЯ, СУФІКС, ТВІРНЕ СЛОВО, ПОХІДНЕ СЛОВО, СУБСТАНТИВНІ СУФІКСИ, АД'ЕКТИВНІ СУФІКСИ.

SUMMARY

Diploma paper: 66 p., 1 table, 75 sources.

The **object** of the research is suffix word formation in English.

The **subject** of the research is substantival-adjectival word formation in the modern English.

The **purpose** of the research is to study the peculiarities of forming nouns and adjectives by means of suffixes in modern English.

Methods of the research are represented by analysis, synthesis, induction, deduction.

The **introduction** to the diploma work describes the state of modern word formation, the tasks which are to be performed to achieve the purpose of the research.

The **theoretical section** defines the concept of word formation; the peculiarities of word formation in modern English. General characteristics of suffixation, as well as functions of the suffix morpheme are determined.

The **practical section** describes the substantival-adjectival word formation in the English language on the basis of numerous adjectives and nouns selected from different lexicographic sources and analyses peculiarities of their word formation.

The **scientific novelty** of the research consists in the study the peculiarities of substantival-adjectival word formation in the modern English, the results of which can contribute to some extent to the development of theoretical aspects of translation studies.

The **practical value** of the present research lies in the possibility of using the data obtained both in studying and in teaching English. The knowledge of the basic methods of word formation can help in learning new English words and understand their meaning.

Keywords: WORD FORMATION, SUFFIXATION, SUFFIX, WORD-FORMING MEANS, DERIVATIVE WORD, SUBSTANTIVE SUFFIXES, ADJECTIVE SUFFIXES.